

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΒΩΒΟΥΣΑΣ

Ο Γιάννης Πινδέας αναδιφώντας παλαιά έντυπα —σε συνεργασία με τον ακούραστο Μάνθο Οικονόμου— συνάντησε στην εφημερίδα «Ασύρματος» του 1945 δημοσίευμα του Κ. Τριανταφυλλίδη που αναφέρεται στον πόλεμο του '40. Το αναδημοσιεύουμε επετειακά γιατί περιέχει λησμονημένα στοιχεία που αφορούν την ιστορία της περιοχής μας και για τον πρόσθετο λόγο, ότι διαθέτει ρέουσα και ζωντανή αφήγηση.

«Με γοργότατο ρυθμό ο Στανωτάς πραγματοποιεί την συγκέντρωση των δυνάμεών του στο Μέτσοβο. Από την 31 Οκτωβρίου έχει διατάξει την προώθηση του 1/7 Τάγματος Παπαδημητρίου στον Κουκουρούντζο, βορειοδυτικώς του Μετσόβου. Η κίνηση όμως του τμήματος αυτού, που δεν αποτελεί αξιόμαχη δύναμη, παρουσιάζει ανωμαλίες. Τη νύχτα προς την 3η Νοεμβρίου, το 11/4 προωθείται ολοταχώς προς Βωβούσα. Οι στιγμές είναι δραματικές. Ο εχθρός έχει καταλάβει το Δίστρατο και προελαύνει προς νότον. Είναι άδηλον αν το 11/4 θα φτάσει εγκαίρως στη γραμμή ενισχύσεως που έχει καθορίσει το Γενικό Στρατηγείο. Στις 3 Νοεμβρίου, το πρωί, ένα απροσδόκητο τηλεφώνημα πληροφορεί το διοικητή της Μεραρχίας Ιππικού ότι ο 3ος Λόχος του 1/51 (Απόσπασμα Δαβάκη) υπό τον Παππά βρίσκεται στη Βωβούσα. Καβάλα στον Αώο είναι χτισμένη η Βωβούσα. Ο μοναδικός μολαρόδρομος, που έρχεται από το Δίστρατο, ακολουθεί την ανατολική όχθη του ποταμού, περνάει χάρη σ' ένα πέτρινο γεφύρι στη δυτική όχθη και τραβάει προς Μέτσοβο.

Έχει ήδη αναφερθεί, ότι η πρώτη φροντίδα του λοχαγού Α. Παππά, μόλις έφθασε στη Βωβούσα, στις 3 Νοεμβρίου το πρωί, ήταν να συνδεθεί στο τηλέφωνο με το Μέτσοβο. ©Από τους άνδρες του Σταθμού Χωροφυλακής, ο διοικητής του 3ου λόχου του 1/51 είχε μάθει πως κάποια μεγάλη Μονάδα είχε εκεί στο Μέτσοβο την έδρα της. Πραγματικά, στην κλήση του απάντησε ο επι-

τελάρχης Ιππικού, αντισυνταγματάρχης Γκίκας.

— Εδώ 3ος λόχος του 1/51, τον πληροφόρησε ο Παππάς. Σας μιλάει ο διοικητής του λόχου Παππάς Αναστάσιος, λοχαγός. Δεν μπορούσατε να γνωρίζετε την παρουσία μου κ. επιτελάρχα, γιατί

Η Ζαγορίσια Γυναίκα στον πόλεμο του '40.

(Ελαιογραφία Κώστα Βαρζώκα)

μόλις τώρα έφτασα. Ανήκω στο Απόσπασμα Δαβάκη, από το οποίο όμως έχω αποκοπεί. Τρεις ημέρες τώρα κινούμαι υποχρεωτικώς και σε διαρκή σχεδόν επαφή με τον εχθρό.

— Πού βρίσκεται ο εχθρός; ήταν η ανήσυχη ερώτηση.

— Δεν πρέπει να απέχει μακριά. Χτες το απόγευμα βρισκόταν στο Δίστρατο. Σήμερα μόλις ξημέρωσε συνέχισε την προχώρησή του προς νότον. Δεν θ' αργήσει να φανεί...

— Είσαι βέβαιος;

— Περίμενε μια στιγμή, κ. Παππά...

Χωρίς ν' αφήσει το τηλέφωνο, ο αντισυνταγματάρχης Σινώκας συνεννοήθηκε με τον στρατηγό διοικητή της Μεραρχίας Ιππικού.

— Σε ποιά κατάσταση βρίσκεται το τμήμα σου; ρώτησε κατόπι τον Παππά.

— Παρά τις ταλαιπωρίες, την κόπωση και την πείνα, το ηθικό αξιωματικών και φαντάρων είναι ακμαίο, ήταν η απάντηση.

— Μπορείς να κρατήσεις τους Ιταλούς στη Βωβούσα;

— Μάλιστα, αν μου στείλετε πυρομαχικά — και ψωμί...

— Άκουσε κ. Παππά. Από τη στιγμή αυτή υπάγεσαι στη Με-

ρή όχθη του Αώου.

Ο καλύτερος και ασφαλέστερος τρόπος να αναχαιτισθεί ο εχθρός ήταν ν' απαγορευθεί με πυκνά πυρά ο δρόμος που έφερνε από το Δίστρατο, πριν φτάσει στη Βωβούσα και περάσει το ποτάμι.

Η διαμόρφωση του εδάφους διευκόλυνε πολύ την εφαρμογή του αμυντικού αυτού σχεδίου. Γιατί, καθώς ο μοναδικός μολαρόδρομος ξετυλίγεται, ακολουθώντας τη δεξιά όχθη, δεσπόζεται απόλυτα από την αριστερή όχθη, που υψώνεται κατάφυτη.

Ο Παππάς εκμεταλλεύτηκε το πλεονέκτημα που του παρείχε το έδαφος. Εγκατέστησε το δεξιό του απέναντι ακριβώς στο γεφύρι και εξέτεινε τη διάταξη του στα δασωμένα υψώματα της δυτικής (αριστερής) όχθης, που διαφεύγουν την ανατολική όχθη και το δρόμο. Μια διμοιρία υπό τον έφεδρο ανθυπολοχαγό Λαζάνη, ενισχυμένη με μιαν ομάδα πολυβόλων κατέλαβε την αμυντική θέση κοντά στο γεφύρι. Ακολουθούσαν από τα δεξιά προς τα αριστερά οι διμοιρίες Κρεμμύδα, Νίνου και Τσισάνη. Ο Παππάς ενίσχυσε το αριστερό του με την άλλη ομάδα των πολυβόλων του.

Η ώρα πλησίαζε δύο, όταν φάνηκε η πρωτοπορία της Ιταλικής φάλαγγος, που έσπενδε προς τη Βωβούσα.

Απόλυτη ησυχία βασιλευε. Το χωριό ήταν τελείως έρημο. Οι εμπροσθοφυλακές του εχθρού προχώρησαν γοργά και είχαν σχεδόν φθάσει στα πρώτα σπίτια της ανατολικής όχθης, όταν δέχτηκαν τα πυρά του 3ου λόχου. Οι Αλπί-νι, ξαφνιασμένοι, ανέκοψαν την κίνησή τους και, αμέσως κατόπι αποτραβήχτηκαν προς τις ραχούλες που υψώνονται στις ανατολικές και βορειοανατολικές παρυφές του χωριού.

Στιγμή ιστορική, που σημειώνει μιαν αποφασιστική καμπή στον αγώνα του ελληνικού στρατού εναντίον του εισβολέα: ο εχθρός δεν πρόκειται να κάνει ούτε βήμα προς το Μέτσοβο.

Ο κύριος όγκος της ιταλικής

μεραρχίας Ιππικού. Πρέπει ν' αναχαιτίσεις οπωσδήποτε τον εχθρό στη Βωβούσα. Εντός της ημέρας θα λάβεις ενισχύσεις. Έχεις ήδη ξεκινήσει από τη νύχτα για τη Βωβούσα το 11/4 τάγμα. Σε πέντε ή εξ, το πολύ ώρες θα βρίσκεται αυτού. Για πυρομαχικά θα συνεννοηθείς με τον έλαρχο Κανελλάκη, που το συνοδεύει.

— Μάλιστα κ. Επιτελάρχα. Μπορείτε να είστε ήσυχος. Θα κρατήσω τους Ιταλούς.

Ο Παππάς ανέπτυξε και εγκατέστησε το λόχο του στην αριστε-

φάλαγγας δεν άργησε να προβάλει. Ο εχθρός προώθησε γρήγορα τμήματα για να ενισχύσει το πρώτο κλιμάκιο του και να εισδύσει στο χωριό. Η μάχη άναψε. Μάταια ο εχθρός προσπαθεί να χρησιμοποιήσει δραστικά τα πυρά των αυτομάτων όπλων του! Το έδαφος και η πυκνή βλάστηση εξασφάλιζαν πλήρη κάλυψη στις διμοιρίες του Παπτιά.

Γρήγορα οι Ιταλοί έστησαν το πυροβολικό τους σε απόσταση 300 ή 400 μέτρων από τις θέσεις μας και με άμεση καταγιοιστική βολή εναντίον της δυτικής όχθης βάλλθηκαν να κάμψουν την αντίσταση που τους έφρασε το δρόμο. Και αυτή η προσπάθειά τους όμως έμεινε άκαρπη. Τ' αυτόματα όπλα του Παπτιά και τα μάλινχερ των φαντάρων εξηκολούθησαν να τσακίζουν αμείλικτα κάθε απόπειρα διεισδύσεως των Αλπί-νι στο χωριό και προσπελάσεως της αμυντικής μας τοποθεσίας.

Τελικά ο εχθρός υποχρεώθηκε ν' αποσύρει και τα κανόνια του που ακάλυπτα, όπως ήταν, αποτελούσαν πρώτης τάξεως στόχο για τα πολυβόλα μας...

Έγερνε πια ο ήλιος και τα πυρά είχαν αρχίσει ν' αραιώνουν, όταν ένας φαντάρος ήρθε τρέχοντας να ειδοποιήσει τον Παπτιά, που διηύθυνε τον αγώνα στη γραμμή της μάχης, ότι ο διοικητής του 11/4 τάγματος και ένας επιτελής της Μεραρχίας Ιππικού είχαν φθάσει και ζητούσαν να τον ιδούν.

Σε απόσταση ενός περίπου χιλιόμετρου από τη Βωβούσα, επάνω στο δρόμο προς το Μέτσοβο, ο Παπτιάς συναντήθηκε με το διευθυντή του III Γραφείου της Μεραρχίας Ιππικού, Ταρχον Κανελλάκη και τον ταγματάρχη Χατζηδάκη, που είχε προλάβει το τάγμα του στο δρόμο.

Η ώρα θα ήταν πεντέμισι. Ο Παπτιάς κατατόπισε και προσανατόλισε στην κατάσταση τους δύο αξιωματικούς, που είχαν ακούσει φανταστά τους το τουφεκικό και δεν ήξεραν ούτε τί ακριβώς συνέβαινε στη Βωβούσα, ούτε ποιά τμήμα μας μπορούσε να βρίσκεται εκεί και να έχει εμπλακεί σε τόσο σφοδρό αγώνα.

— ...Και τώρα χρειάζονται πυρομαχικά —και κουραμένα για τους φαντάρους μου, που είναι τρεις μέρες νηστικοί, κατέληξε ο διοικητής του 3ου Λόχου. Αλλά πριν από κάθε τι άλλο, πυρομαχικά.

Ο ήλαρχος Κανελλάκης τον βεβαίωσε ότι γρήγορα θα έφταναν και πυρομαχικά και τρόφιμα από το Μέτσοβο. Άλλωστε, η άφιξη

του τάγματος Χατζηδάκη αποτελούσε αποφασιστική ενίσχυση του αμυντικού μετώπου στη Βωβούσα. Οι φαντάροι του 11/4 είχαν πετάξει ακόμα και τους γυλιούς τους στο δρόμο, για να μπορούν να βαδίσουν ταχύτερα. Τώρα μια-μια οι διμοιρίες κατέφθαναν και αναπτύσσονταν αμέσως, έτσι ώστε να είναι σε θέση να επέμβουν στον αγώνα.

Στο μεταξύ το τουφεκικό και οι ριπές των αυτομάτων όπλων είχαν σταματήσει τελείως. Ο εχθρός το είχε πάρει απόφαση, φαίνεται, ότι δεν θα κατόρθωνε εκείνο το απόγευμα να μπει στη Βωβούσα. Τα προωθημένα τμήματα του είχαν αποσυρθεί στις πλαγιές, έξω από το ανατολικό τμήμα του χωριού, κι' έμειναν εκεί ταμπουρωμένοι.

Γρήγορα απλώθηκε το κρύο χειμωνιάτικο σκοτάδι.

Για τη νύχτα ο Παπτιάς προώθησε προφυλακές κάτω στο γεφύρι και πέρα από αυτό, στο έρημο ανατολικό τμήμα της Βωβούσας.

Όλοι όμως γενικώς, αξιωματικοί και φαντάροι, αγρυπνούσαν, παρά την εξάντλησή τους. Κανείς δεν είχε όρεξη να κλείσει μάτι. Ο Παπτιάς είχε μάθει από το στόμα του Κανελλάκη και του Χατζηδάκη την ευχάριστη εξέλιξη των επιχειρήσεων επάνω στο μέτωπο που αποτελούσε άλλοτε τον τομέα του αποσπάσματος Πίνδου. Τα πράγματα πάλαιιν καλά και στη ζώνη επιχειρήσεων του Γ' Σώματος Στρατού. Για να σωθεί όμως η Ήπειρος δεν έπρεπε να περάσουν οι Ιταλοί προς το Μέτσοβο.

Ευχάριστοι ειδήσεις είχαν κυκλοφορήσει μέσα στις διμοιρίες του 3ου Λόχου και τώρα σχολιαζόταν η σπουδαιότητα του αγώνα στη Βωβούσα. Οι συνάδελφοι του αποσπάσματος Πίνδου είχαν νικήσει.

—... Η σειρά μας να τσακίσουμε τους Ιταλούς!.. Έλεγαν οι φαντάροι του Παπτιά. Και τα μάτια έμειναν καρφωμένα στα φώτα που άναβαν κάθε τόσο και έσβηναν στις απέναντι πλαγιές. Ήταν τα ηλεκτρικά φαναράκια των Ιταλών.

Η νύχτα πέρασε ήσυχη χωρίς να πέσει τουφεκιά.

Στο μεταξύ όμως οι ιταλικοί ασύρματα δούλευαν-δούλευαν αδιάκοπα.

Και οι ειδήσεις που μετέδιδαν δεν ήταν καθόλου ευχάριστες για τον Ιταλό Αρχιστράτηγο. Το αμυντικό κέρας, που το σοφό σχέδιο του προέβλεπε επάνω στο Γράμμο, είχε καταρρεύσει. Και κάτι χειρότερο ακόμη: Στη θέση του

αμυντικού αυτού κέρατος είχε ξαφνικά προβάλλει θανάσιμη η ελληνική απειλή που σε σχήμα αιχμής είχε χωθεί βαθιά στο πλευρό του, προς το Κεράσοβο, προς το Σμόλικα και τις διαβάσεις του. Η Φούρκα, ο Ρωμηός, η Σαμαρίνα, βρίσκονταν πάλι στα χέρια των Ελλήνων. Άλλη δαμόκλειος σπάθη απειλούσε από τις ράχες της Γκαμήλας, τις οδεύσεις της κοιλάδας του Αώου, από το Πεκλάρι στο Δίστρατο. Και τώρα η πρωτοπορεία της III Αλπινικής Μεραρχίας έβρισκε το δρόμο προς το Μέτσοβο κλεισμένο στη Βωβούσα.

Ο Πράσκα άρχισε να νουίθει έναν αμείλικτο κλοιό να σφίγγει την υπέροχη λεγεώνα των αλπινιστών του, που με τόση ορμή είχαν ριχτεί μέσα στις χαράδρες της Πίνδου.

Η «Τζιούλια» έπρεπε να ενισχυθεί το ταχύτερο - να σωθεί, σκεφτόταν ο Πράσκα αλλά δεν του έκαμε ακόμα καρδιά να το πει.

Στο μεταξύ όμως θα ήταν τρέλα να επιμένει στην ενέργεια προς Μέτσοβο. Ο ασύρματος του Ιταλικού Στρατηγείου διεβίβασε τη μοιραία διαταγή στη διοίκηση της «Τζιούλια». Η προέλαση προς το Μέτσοβο σταματούσε. Τα προωθημένα σ' αυτή την κατεύθυνση τμήματα διατάσσονταν ν' απαγκιστρωθούν ν' αναδιπλωθούν προς βορρά και να εγκατασταθούν ισχυρώς πάνω στο δρόμο προς Δίστρατο προστατεύοντας τη συγκέντρωση της αλπινικής Μεραρχίας στο χώρο μεταξύ Σμόλικα, Γκαμήλας και Γομάρας, μέχρις ότου επέμβουν νέες δυνάμεις στον αγώνα.

Μέσα στη νύχτα οι αλπίνοι άρχισαν να μετακινούν το πυροβολικό τους επάνω στο δρόμο της υποχωρήσεως. Θ' ακολουθούσε η απαγκίστρωση των τμημάτων πεζικού, που έπρεπε να πραγματοποιηθεί πριν ξημερώσει.

Ο ουρανός μόλις είχε αρχίσει να γαλακτώνει, όταν οι άνδρες του Νίνου και του Τσιτσάνη, που αγρυπνούσαν στις ψηλές πλαγιές της δυτικής όχθης του ποταμού, παρατήρησαν κινήσεις απέναντι στο δρόμο του Διστράτου.

— Σα να φεύγουν οι λεβέντες...

Ήταν η γενική εντύπωση. Άγριο ξέσπασε αμέσως το τουφεκικό και πολυβόλα και οπλοπολυβόλα αναστάτωσαν με το μανιασμένο κροτάλισμα τους τους αντίλους των βουνών.

Η κίνηση απαγκιστρώσεως των Ιταλών δεν άργησε να μεταβληθεί σε άτακτη υποχώρηση. Υποχρεωμένες να περάσουν από τον ακά-

λυπτο στενό μουλαρόδρομο. Οι εμπροσθοφυλακές του εχθρού θερίζονταν από τις καταγιοιστικές ριπές των «Χότσικς». Άνδρες και μουλάρια σωριάζονταν φράσσοντας το πέρασμα σ' εκείνους που έρχονταν πίσω.

Στο μεταξύ ο Παπτιάς γρήγορα προωθούσε το δεξιό του πέρα από το ποτάμι, στο ανατολικό τμήμα του χωριού. Προς την ίδια κατεύθυνση κινήθηκαν και οι λόχοι του 11/4.

Οι Ιταλοί φεύγουν!

Μια θριαμβευτική ιαχή γέμισε τον αέρα. Και οι Ιταλοί ακούγοντας την, ετάχυναν το βήμα.

Όταν έφεξε καλά, οι Ιταλοί είχαν πια απομακρυνθεί. Μικρές ομάδες του 3ου λόχου τους κατέδιωξαν σε αρκετό διάστημα κι' έτσι το τουφεκικό συνεχίστηκε αραιό ως το μεσημέρι.

Σκέψη όμως γι' άμεση κατάδιωξη του εχθρού με ολόκληρη τη δύναμη, που διέθεταν ο Παπτιάς και ο Χατζηδάκης, δε μπορούσε καν να γίνει. Οι άνδρες του 3ου Λόχου είχαν φτάσει στο τελευταίο όριο της εξαντλήσεως και τα πυρομαχικά τους είχαν σωθεί πια. Όσο για το 11/4 ήταν απαραίτητο να συγκεντρωθεί ύστερα από την τρελή πορεία της περασμένης ημέρας και να περιμένει την άφιξη των στοιχειωδώς αναγκαίων εφοδίων του.

Στο μεταξύ, το χαρμόσυνο γεγονός έπρεπε ν' αναγγελθεί στο Μέτσοβο, στη Διοίκηση της Μεραρχίας Ιππικού.

Η είδηση φάνηκε στην αρχή απίστευτη στον Επιτελάρχη της Μεραρχίας.

— Υποχωρούν οι Ιταλοί; Υπεχώρησαν; Έφυγαν;

— Μάλιστα. Προς το Δίστρατο! Ήταν η απάντηση του Παπτιά. Σας τηλεφωνώ μέσα από τη Βωβούσα. Θέλουμε πυρομαχικά και ψωμί για να καταδιώξουμε τον εχθρό.

— Σας στέλνουμε ό,τι χρειαζόσθαι. Και προωθούμε και άλλες δυνάμεις. Μην αφήσετε τον εχθρό να ξανασάνει...

Απίστευτη φάνηκε η είδηση και στον διοικητή του 11/5, Ταγματάρχη Παπαβασιλείου, που έτιχε συμπτωματικά να συνδεθεί με τον Παπτιά στο τηλέφωνο.

Την στιγμήν εκείνη ο Παπτιάς προσπαθούσε ν' αποκαταστήσει πάλι την επαφή με το Μέτσοβο.

— Εδώ Βωβούσα, άκουσε ο Παπαβασιλείου στο ακουστικό. Εδώ Βωβούσα.

Ο διοικητής του 11/5 ήξερε ότι

Συνέχεια στη σελ. 112

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

Προδημοσιεύουμε από το νέο βιβλίο του κ. Ι. Ν. Νικολαΐδη που φέρει τον τίτλο «Απομνημονεύματα» και θα κυκλοφορήσει στις αρχές του ερχόμενου έτους αποσπάσματα σε συνέχειες. Και στο νέο βιβλίο ξετυλίγονται —αυξημένες μάλιστα— όλες οι πεζογραφικές αρετές του συγγραφέα. Περιγράφονται στις σελίδες του μορφές και καταστάσεις του Ζαγοριού —γνωστές ίσως στους παλαιότερους— που αναλύονται διερχόμενες από το φασματοσκόπιο της μνήμης του συγγραφέα και μελετιούνται ξανά —αλλά τώρα κάτω από τις γνώσεις μιας ολόκληρης ζωής— με περισσή αγάπη, ώσπου ποτισμένες και φιλτραρισμένες από τρισόβλια μνήμη γίνονται μελωδικές παράγραφοι. Πιστεύουμε πως ο κάθε αναγνώστης μας θα εντυπωθήσει στις συνέχειες του αφηγήματος που εκτός των άλλων διασώζει —πλάγια βέβαια— και στοιχεία από τη νεότερη ιστορία του Ζαγοριού.

Όταν τελειώνα την τρίτη τάξη του Δημοτικού, ο δάσκαλος Φ. Δαουδής πήρε σύνταξη. Ήταν γέρος πια, δεν μπορούσε να συνεχίσει. Έτσι στην τελευταία χρονιά, το 1926 (;) είχαμε νέο δάσκαλο, το Σωτήρη Παπάζογλου, συγχωριανό μας κι' αυτόν, από την Πάνω Βίτσα, συγγενή μου, αφού είχε παντρευτεί την πρώτη εξαδέλφη μου, την Αλεξάνδρα. Όπως έμαθα όταν μεγάλωσα ήταν από τους πρώτους απόφοιτους του Μονοτάξιου Διδασκαλείου Ιωαννίνων που ιδρύθηκε το 1914, υπηρέτησε ως βοηθός στο Γραφείο του Επιθεωρητή Δημοτικών σχολείων Ζαγοριού —είχε τότε την έδρα του στη Μπάγια— και ερχόταν στη Βίτσα με μετάθεση από το σχολείο της Αρτσίστας. Εμάς τους μικρούς μαθητές μας ενδιέφερε ένα πράγμα: αν ήταν αυστηρός δάσκαλος και προπαντός αν έδερνε. Οι πληροφορίες που έρχονταν δεν ήταν και τόσο καθησυχαστικές. Εξάλλου είχαμε και δικές μας εμπειρίες από την όλη συμπεριφορά του νέου δασκάλου μας, αφού ήταν συγχωριανός μας. Καταλαβαίναμε πως δεν έβλεπε με καλό μάτι ορισμένα παγινίδια μας, που γίνονταν μπρος στα πόδια των μεγάλων, ούτε και κάποια συνήθεια μας, κατάλοιπα εθμών παλιών, όπως π.χ. τις ομαδικές επισκέψεις των μαθητών του σχολείου στα σπίτια όσων γιόρταζαν, μεγάλων και μικρών.

Όταν άνοιξε το σχολείο ορισμένοι από τους φόβους μας επαληθεύτηκαν, ωστόσο ήρθαν κάποια άλλα συναισθήματα να μετριάσουν ή να εξαφανίσουν τις προκαταλήψεις μας. Ναι, ο νέος δάσκαλος ήταν αυστηρός, ήθελε πειθαρχία και τάξη στο σχολείο κι' όχι εκείνο το αλαλούμ που συχνά γινόταν με τον παλιό δάσκαλο. Αυτό ενόχλησε μερικούς υπερβολικά άτακτους, που κατά σύμπτωση ήταν και οι πιο αμελείς, ικανοποίησε όμως τους περισσότερους, γιατί τους δημιούργησε την ευχέρεια της άνετης παρακολούθησης των μαθημάτων και της καλλίτερης εμπέδωσης των προσφερόμενων γνώσεων. Εξάλλου οι τιμωρίες επιβάλλονταν με μέτρο και παρά την υποτροπή των αταξιών ήταν ηπιότερες απ' ό,τι στο παρελθόν. Έπειτα ο νέος δάσκαλος, έφερνε έναν άλλο αέρα, προϊόν της γνώσης της παιδαγωγικής και της διδακτικής, κι' αυτό δημιούργησε μια ζεστή ατμόσφαιρα στη σχολική οικογένεια, που φιλότιμισε και τους αμελείς να καταβάλλουν προσπάθειες για να συγχρονίσουν τα βήματά τους. Βέβαια, αντικρύζοντας τα γεγονότα με άλλα κριτήρια, όταν κι εγώ έγινα δάσκαλος και συνεργάστηκα με το Σωτήρη, διαπίστωσα ότι από τις επιστήμες της Αγωγής ψίχια είχαν δοθεί στους δασκάλους των Μονοτάξιων Διδασκαλείων του 1913-1914, παρόλα αυτά όμως αυτοί εργάστηκαν φιλότιμα για να τα αξιοποιήσουν, έστω κι' αν η προσπάθειά τους έμεινε μόνο στην επιφάνεια και δεν έφτανε σε βάθος.

Όπως και νάναι, τα πράγματα ξεκίνησαν καλά, η ατμόσφαιρα είχε μεταβληθεί, δεν μύριζε πια η αίθουσα μούχλα και γεράματα. Η διδασκαλία ήταν ζωντανή, εποπτική, ο δάσκαλος προσπαθούσε μ' όλες του τις δυνάμεις να φανεί αντάξιος των απαιτήσεων του νέου σχολείου, έπειτα ήταν και τα νέα βιβλία, κυρίως τα αναγνώ-

στικά, που βοηθούσαν το μαθητή, να ξετυλίγει τη φαντασία του, να ασκείται στη ζωντανή γλώσσα, που ως τότε είχε εξοβελισθεί από τα βιβλία, να αναπτύσει τις δημιουργικές δυνάμεις του, να καλλιεργεί τη λογική και το συναίσθημα, να κάνει τα πρώτα βήματα για την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του.

Ιωάννης Ν. Νικολαΐδη

Θαυμάσιο βιβλίο του Ζαχαρία Παπατωνιώου «Τα ψηλά βουνά», που ιστορούσε τις περιπέτειες και τη ζωή μιας συντροφιάς καλών φίλων με πλαίσιο το φυσικό περιβάλλον και τους ανθρώπους του, για να περάσουμε σε μια άλλη εξίσου θαυμάσια ιστορία του σχετιζόμενου άμεσα με τη ζωή του σχολείου. «Ο Φάρος και το χωριού», ήταν ο τίτλος του βιβλίου, δεν θυμάμαι τώρα τους συγγραφείς του. Πρωταγωνιστής, σε συνέχειες, ήταν ένας νέος δάσκαλος, που η μοίρα τον έστειλε να διδάξει τα παιδιά μιας κοινωνίας πρωτόγονης, οπισθοδρομικής, γεμάτης προκαταλήψεις και μίσος για τους προκομμένους ανθρώπους του γειτονικού χωριού, φορτωμένους με αρρώστιες, προερχόμενες από αδιαφορία για την εξασφάλιση υγιεινών όρων ζωής, στο σπίτι και στο περιβάλλον. Κι' ήρθε αυτός ο φωτισμένος δάσκαλος και μέσα σ' ένα χρόνο μεταμόρφωσε την κόλαση σε παράδεισο. Όταν μας μοίρασαν το βιβλίο και το πήρα στα χέρια μου, ξαγρύπνησα για να το διαβάσω ως το τέλος, τόσο έντονο ήταν το ενδιαφέρον για τη συνέχεια της ιστορίας, ήταν αδύνατο να σταματήσω κάπου για να το συνεχίσω αύριο. Και να πεις πως μια καταπληκτική ιστορία της περιπέτειας εξαντλήθηκε το ενδιαφέρον μου; Το αντίθετο. Το κάθε κεφάλαιο που αποτελούσε το μάθημα της ημέρας, με την επεξεργασία που γινόταν στο σχολείο, άνοιγε καινούργιους ορίζοντες, αποκτούσε νέες διαστάσεις, κάτι που κεντρίζει το ενδιαφέρον για την αποκάλυψη κι άλλων στοιχείων, δυσδιάκριτων με μια απλή ανάγνωση. Το ίδιο είχε γίνει και με τα «Ψηλά βουνά». Μόνο που ο γέρο-δάσκαλος έμεινε στην επιφάνεια και μας στερούσε την ουσία. Αυτά τα δυο βιβλία, αποτέλεσαν τις βάσεις της πνευματικής και συναισθηματικής μου καλλιέργειας.

Η σύγκρουση με το νέο δάσκαλο δεν άργησε να γίνει, με αφορμή την πρόθεσή του να καταργήσει «κεκτημένα δικαιώματα» των μαθητών, που είχαν άμεση σχέση με τα έθιμα και την παράδοση. Στις γιορτές συνηθίζονταν, όπως ανέφερα, να κάνουν και τα παιδιά επισκέψεις στα σπίτια. Έκαναν τη δική τους κομπανία, όπως οι μεγάλοι και δημιουργούσαν μια άλλη ατμόσφαιρα με τις συγκεκριμένες τους. Από τους εορτάζοντες ήταν πάντα καλοδεχούμενα, γιατί η παρουσία τους θεωρούνταν καλοσήμαντη. Ο Σωτήρης όμως, αν και στο σχολείο προσπαθούσε να εναρμονίσει την αγωγή και τη μόρφωση με τα νέα δεδομένα, δεν έβλεπε με καλό μάτι αυτές τις επισκέψεις των παιδιών που πολλές φορές γίνονταν αμέσως μετά την αποχώρηση των ανδρών. Πίστευε πως αποτελούσαν παραφωνία στο πλαίσιο της κοινωνικής ζωής του χωριού, κάτι σαν έλλαιψη σεβασμού απέναντι στους μεγάλους κι' έπρεπε να σταματήσει. Την παραμονή, λοιπόν, του Αγίου Δημητρίου, της πρώτης χρονιάς που ήρθε στο χωριό, απαγόρευσε, με την απειλή τιμωριών, τις επισκέψεις των μαθητών στα σπίτια. Το φιλότιμο των μαθητών ήττησε. Θεώρησαν την απαγόρευση ως περιορισμό των λίγων ελευθεριών που τους είχαν αφήσει — μια άλλη απαγόρευση του δασκάλου ήταν να μην παίζουμε στο μεσοχώρι ή σε μέρη που γειτνιάζαν με τόπους, όπου συγκεντρώνονταν οι άντρες, για να μην τους ενοχλούμε— και συζητούσαν τρόπους ν' αντιδράσουν. Παρόλο που δεν διακρινόμουν για πρωτοβουλίες που απαιτούσαν θάρρος, έντονη δράση αλλά και θράσος, προθυμοποιήθηκα ν' αναλάβω την ευθύνη της καταστρατήγησής της απαγόρευσης. Στηριζόμουν και στη συγγενική σχέση που είχα με το δάσκαλο και πίστευα πως δεν θα με τιμωρούσε. Γελάστηκα, γιατί εκείνο που έπαθα ήταν χειρότερο από την οποιαδήποτε τιμωρία.

Την άλλη μέρα, όταν τελείωσε η εκκλησία, άρχισαν οι επισκέψεις των ανδρών. Βάλαμε τους μικρότερους να τους παρακολουθούν κι' έχοντας υπόψη τις κινήσεις τους, πηγαίναμε σε σπίτια

απ' όπου αυτοί είχαν αποχωρήσει. Κάποτε έγινε η μοιραία συνάντηση, στο μεσοχώρι. Αυτοί ανέβαιναν, εμείς κατεβαίναμε. Μόλις μας είδε ο δάσκαλος συγκεντρωμένους κατάλαβε τί συνέβαινε κι' έτρεξε κοντά μας, κόκκινος από το θυμό του. «Τί είπαμε χτες;» φώναζε απειλητικά. «Ποιός σας συμβούλευσε να μην ακούσετε τις διαταγές;» Όλοι έδειξαν εμένα, τερματίζοντας άδοξα τη συμφωνία που κάναμε να μη μαρτυρήσουμε τον αρχηγό. «Εσύ τους ξεσηκώσες;» συνέχισε έξαλλος ο Σωτήρης, ενώ οι άντρες είχαν πλησιάσει και παρακολουθούσαν με περιέργεια τη σκηνή. Δεν απάντησα κι' έσκυψα το κεφάλι, φανερό σημείο ενοχής. Και τότε για πρώτη φορά στη ζωή μου ένιωσα το συναίσθημα του εξευτελισμού της προσωπικότητας κατά τρόπο βάνουσο. Για να κόψω με το μαχαίρι ο δάσκαλος την απειθαρχία στην εκτέλεση των εντολών του και να επιβάλει το κύρος του στη σύναξη των ανδρών, μου άστραψε ένα χαστούκι, τόσο δυνατό που παρά λίγο να με γκρεμίσει. Σήκωσα το κεφάλι και τον κοίταξα άναυδος. Κατάλαβα πως αμέσως είχε μετανιώσει, όμως εγώ δεν άντεχα άλλο εξευτελισμό κι' έτρεξα σπίτι, να κωτώ στην αγκαλιά του παππού, ν' ακούσω λόγια αγάπης και παρηγοριάς απ' όλους. Όταν τους διηγήθηκα τί έγινε σήμανε συναγερμός. Η μητέρα μου έβαζε πετούστες με οινόπνευμα να φύγει ο ερεθισμός από το κατακόκκινο και πρησμένο μάγουλο, η γιαγιά με παρηγορούσε με τα γλυκά λόγια που ήξερε, κι' ο παππούς, που είχε δώσει κι ο ίδιος στη ζωή του άφθονο ξύλο σε χέρια και μάγουλο παιδιών, τώρα που επρόκειτο για τον εγγονό του, είχε γίνει θηρίο ανήμερο, δεν τον χωρούσαν οι τοίχοι του σπιτιού, έπρεπε κάπου να ξεσπάσει. Φώναζε στο σπίτι την κόρη του, τη θεία Ευτέρπη, πεθερά του Σωτήρη και της έκανε

φριχτά παράπονα για τον τρόπο συμπεριφοράς του γαμπρού της, απέναντι σ' ένα φιλάσθενο παιδί, που δεν το είχε αγγίξει ποτέ χέρι ανθρώπου. Η θεία, μια καλότατη αγία γυναίκα, έμεινε άναυδη, κοίταζε το πρισμένο μάγουλό μου κι' έκανε συνέχεια το σταυρό της, ήταν πολύ θεοφοβούμενη. Ύστερα ήρθε κι η γυναίκα του δασκαλου, η ξαδέρφη μου Αλεξάνδρα, κι όλοι προσπαθούσαν να ηρεμήσουν τον αναστατωμένο γέροντα. Κάθησα σπίτι τρεις μέρες κι ύστερα πήγα σχολείο. Ο δάσκαλος προσπαθούσε να δημιουργήσει ατμόσφαιρα οικειότητας, αυτό όμως άργησε πολύ να γίνει. Είχε ανοίξει ένα μεγάλο τραύμα στην καρδιά μου και χρειάστηκε καιρός για να επούλωθεί. Πάντως οι επισκέψεις των μικρών στα σπίτια από εκείνη τη μέρα κόπηκαν με το μαχαίρι.

Η χρονιά κύλησε χωρίς νέες αντιδικίες δασκαλου και μαθητών, η πειθαρχία είχε επιβληθεί, το χαστούκι που έφαγα έγινε μάθημα για τα απειθαρχα στοιχεία, που υποχρεώθηκαν να προσαρμοστούν στη νέα κατάσταση, η οποία ήταν αναγκαία, γιατί με όσα γίνονταν στην τάξη όταν δάσκαλος ήταν ο γέρο-Δαουδής, η διδασκαλία είχε χάσει τη σημασία της. Ο Σωτήρης προχωρούσε με μεγάλα βήματα στην εφαρμογή των αρχών του Νέου Σχολείου κι' εμείς αγωνιζόμαστε να προσαρμοστούμε στο νέο κλίμα, με δυσκολία στην αρχή, με άνεση αργότερα. Για τους περισσότερους, που θα συνέχιζαν τη φοίτησή τους στο Σχολαρχείο της Άνω Βίτσας, οι καινούργιες ιδέες επέφεραν σύγχυση, μια και θα επέστρεφαν στα παλιά, με την ατμόσφαιρα που επικρατούσε στο Σχολαρχείο, και θα υποχρεώνονταν σε νέους αγώνες προσαρμογής.

(Συνεχίζεται)

Συνέχεια από τη σελ. 110

οι Ιταλοί είχαν φτάσει στη Βωβούσα από το προηγούμενο απόγευμα ακαι υπέθετε ότι είχαν καταλάβει το χωριό.

— Ποιός είναι αυτός; ρώτησε.

Ποιός μιλάει από τη Βωβούσα;

— Ο λοχαγός Παππάς, διοικητής του 3ου λόχου του 1/51...

Ο διοικητής του 11/5 γνώριζε τον Παππά.

— Τάσο, εσύ είσαι; Εδώ ο ταγματάρχης Παπαβασιλείου, από το Βρυσόχωρι. Τί συμβαίνει;

Πού βρίσκεται ο εχθρός;

— Ο εχθρός έχει υποχωρήσει προς Δίστερατο.

Ο εχθρός είχε υποχωρήσει! Μια φοβερή υποψία πέρασε από την σκέψη του Παπαβασιλείου.

— Τάσο μ' ακούς; Μήπως είσαι αιχμάλωτος των Ιταλών;

Το γέλιο που ήχησε στο ακουστικό τον καθησύχασε.

— Όχι κ. Ταγματάρχα! τον βεβαίωσε ο Παππάς. Οι Ιταλοί υποχωρούν ατάκτως. Θέλω πυρομαχικά για να τους κυνηγήσω.

Ο Παπαβασιλείου ενθουσιασμένος τώρα, του υποσχέθηκε να του στείλει και αυτός αμέσως ό,τι μπορούσε να διαθέσει από τα δικά του πυρομαχικά.

Το τόσο ενθαρρυντικό άγγελμα μεταδόθηκε αμέσως από το Μέτσοβο στο Γενικό Στρατηγείο, που διέταξε το Στανωτά να χτυ-

πήσει με όλες τις δυνάμεις του τον εχθρό που υποχωρούσε και συγχρόνως έδωσε, όπως γνωρίζουμε, στο Β' Σώμα την εντολή να εξακοντίσει την Ταξιαρχία του Δημαράτου προς το Δίστερατο.

Στη Βωβούσα, μετά την υποχώρηση των Ιταλών, το απόγευμα διατέθηκε για ανασυγκρότηση των τμημάτων και την κατάρτιση σχεδίου ενεργείας προς Δίστερατο. Ύστερα από συνεννόηση με τη διοίκηση της Μεραρχίας, ο Χατζηδάκης, ο Κανελλάκης και ο Παππάς αποφάσισαν να κινηθούν την επομένη, 5 Νοεμβρίου, μόλις θα ξημερώσει, εναντίον του εχθρού. Ο 3ος λόχος του 1/51 ενισχυμένος με τη διμοιρία Πιερουτσάκου, του δού Λόχου του 4 Συντάγματος, θα αποτελούσε το πρώτο κλιμάκιο.

Στο διάστημα του απογεύματος έφτασαν, επιτέλους και τα πυρομαχικά.

Άνεμος αισιοδοξίας έπνεε και το επιθετικό πνεύμα είχε κυριέψει όλους. Οι φαντάροι είχαν μπροστά τους χειροποίητη την απόδειξη της νίκης τους. Ήταν τα κουφάρια των Αλπίνι και των ιταλικών μεταγωγικών, που κοίτονταν στο μήκος του δρόμου έξω από το χωριό, και οι τάφοι των σκοτωμένων της προηγούμενης επάνω στις πλαγιές.

Έναν αξιωματικό και τριάντα τέσσερες οπλίτες νεκρούς είχαν αφήσει άταφους πίσω τους οι

Ιταλοί. Και στη βιασύνη τους είχαν εγκαταλείψει και τις σκηνές των πρόχειρων χειρουργείων στημένες και όλο το υγειονομικό υλικό μέσα. Παντού ολόγυρα έβλεπες πεταμένους επιδέσμους, κόκκινους από το αίμα, που φανέρωναν ότι πολλοί, ανάλογα με τις δυνάμεις που είχαν εμπλακεί, ήταν και οι τραυματίες.

Τελειώνοντας την εξιστόρηση της φάσεως αυτής του αγώνα νοτίως του Σμόλικα αν ριζούμε μια γενική ματιά στη ζώνη επιχειρήσεων της Μεραρχίας Ιππικού, βλέπουμε ότι και εδώ το μέτωπο συγκροτείται με ταχύτητα θαυμαστή. Τα τμήματα που αποτελούσαν τη δύναμη του Στανωτά για να φτάσουν από το χώρο της επιστρατεύσεως και της συγκροτήσεώς τους στο χώρο της ενεργείας τους, πρέπει να διανύσουν αποστάσεις μεγάλες, στις περισσότερες περιπτώσεις εκατοντάδες χιλιόμετρα. Και τα μεταγωγικά μέσα του ελληνικού στρατού είναι πενηντάρια. Και το Μέτσοβο δεν είναι παρά ένας σταθμός ή μάλλον η αφετηρία, πέρα από την οποία αρχίζει η μεγάλη περιπέτεια. Μια θάλασσα από βουνά και από χαράδρες είναι το πεδίο της μάχης στην Πίνδο. Πολλές φορές χρειάζεσαι μέρα ολόκληρη για να διανύσεις απόσταση ελάχιστων χιλιομέτρων. Και είναι χειμώνας. Ωστόσο, το θάγμα επιτελείται και εδώ.

Στις 4 Νοεμβρίου, η διαταγή του Γενικού Επιτελείου για τη δημιουργία μετώπου, που να καλύπτει τον άξονα Γιάννινα-Καλαμπάκα, έχει εκτελεσθεί. Το 1/7 τάγμα είναι συγκροτημένο, συνεχίζει την κίνηση προς Κουκουρούντζα, όπου η πρωτοπορία του έχει επί τέλους φτάσει. Στο κέντρο ο Παππάς και το 11/4 έχουν αποσπάσει την πρώτη νίκη κι ετοιμάζονται να εξορμήσουν προς το Δίστερατο.

Προς τη Βωβούσα, η Μεραρχία προωθεί και άλλες δυνάμεις, κυρίως τμήματα του 3ου Συντάγματος Ιππικού και του 4ου Συντάγματος πεζικού. Ανατολικότερα, πέρα από τον Αώο, τμήματα του Μηχανοκινήτου Συντάγματος Ιππικού, που ξεκίνησαν από το Μέτσοβο στις 2 Νοεμβρίου το βράδυ, εξασφαλίζουν το αριστερό της Μεραρχίας, με την εγκατάστασή τους στο Μαυροβούνι και στη Σαλατούρα.

Ο ανεφοδιασμός των μαχητών σε τρόφιμα και πυρομαχικά αποτελεί κι εδώ το δυσκολότερο πρόβλημα, που έχει ν' αντιμετωπίσει η υπεύθυνη Διοίκηση. Το ίδιο όμως υπέροχο ξέσπασμα πατριωτισμού των χωρικών, που έσωσαν την κατάσταση στο Εφταχώρι, επιτρέπει στον υποστράτηγο Στανωτά να στείλει τις σφαίρες, τις οβίδες και τη λίγη κουραμάνα που ζητάνε οι στρατιώτες του».

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ «Κ. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ»

Είμαι κατά δυστυχίαν ολιγομαθής, δηλαδή είμαι δυστυχισμένος που δεν έμαθα πολλά γράμματα, έγραφε ο Γεώργιος Ριζάρης στην περιλάλητη επιστολή του προς τον Αδαμάντιο Κοραή. Το ίδιο θα μπορούσε να πει κι ο αδελφός του Μάνθος Ριζάρης.

Σήμερα 150 ή μάλλον 149 ακριβώς χρόνια από το θάνατο του Γεωργίου Ριζάρη, οι ψυχές αυτών των ολιγομαθών αλλά τόσο υψηλοφρόνων Μεγάλων Εθνικών Ευεργετών, θα πρέπει να αγάλλωνται, γιατί αυτό που οι ίδιοι στερήθηκαν, το έδωσαν απλόχερα στους άλλους, στους συνανθρώπους τους.

Το έδωσαν με το εκπαιδευτικό έργο της ομώνυμης ιστορικής Σχολής που ίδρυσαν στην Αθήνα. Το δίνουν με το εγκαινιαζόμενο απόψε από τη Διοίκηση του Ριζαρείου Ιδρύματος εδώ στο γραφικό Κουκούλι Πνευματικό Κέντρο «Κώστα Λαζαρίδης», το οποίο σε ύστατη ανάλυση σκοπεύει στην πολυμάθεια των πολλών, σκοπεύει να μας κάνει όλους —για να μεταχειρισθώ τη λέξη του Γεωργ. Ριζάρη— λιγότερο ολιγομαθείς γύρω από την ιστορία, τη λαογραφία, το φυσικό πλούτο και τον εν γένει πολιτισμό του Ζαγορίου.

Εξίσου όμως, και για λόγους που όλοι γνωρίζουμε, θα πρέπει να αγάλλεται και η ψυχή του Κώστα Λαζαρίδη, ο οποίος κατά τρόπο σημαδιακό στην κυριολεξία σ' αυτόν εδώ ακριβώς το χώρο, όπως μας είπε στην γλαφυρή ομιλία του ο αγαπητός Βύρων, άφησε ένα παγερό πρωϊόν την τελευταία πνοή του, περιμένοντας τον Κύριο Νομάρχη, τον εκπρόσωπο της Πολιτείας, για να υποβάλλει κάποια απ' τα πολλά κι ασήγαστα παράπονά του για τη σωτηρία του ρημαγμένου, όπως έλεγε, τόπου μας.

Είναι αλήθεια ότι κι' εμάς —τη Ριζάρειο— όπως τον Κύριο Νομάρχη, περίμενε αρκετό χρόνο ο Κώστας Λαζαρίδης. Και κάποιοι μάλιστα, σαν να μη γνώριζαν από ελληνική γραφειοκρατία (η οποία βέβαια δεν αφορά τη Ρ.Ε.Σ.) και από οικοδομικές συνθήκες της περιοχής, ψιθύριζαν άκριτα ότι ο Κώστας Λαζαρίδης έφυγε πικραμένος που δεν είδε να πραγματοποιείται εν ζωή η επιθυμία του.

Αλλά ρωτάμε κι εμείς με τη σειρά μας: πόσοι από τους παλιούς και νεώτερους σοφούς και μεγάλους άνδρες του Ζαγορίου δεν θα περίμεναν τόσο κι άλλο τόσο καιρό εάν ήξεραν ότι τελικά θα είχαν την τύχη του Κώστα Λαζαρίδη;

Γιατί ο Κώστας Λαζαρίδης ήταν πραγματικά ο τυχερός. Δεν ήταν ο πρώτος. Επαναλαμβάνουμε με σημασία: ήταν ο τυχερός.

Κοντά στον Κώστα Λαζαρίδη παραλεύουν δεκάδες πνευματικών ανθρώπων του Ζαγορίου που τα προϊόντα του πνεύματός τους, οι βιβλιοθήκες τους, οι συλλογές τους, τα κειμήλιά τους, διασκορπίστηκαν στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα ή χάθηκαν οριστικά, κι' αν θέλετε ακόμη η αξία και το όνομά τους δεν τιμήθηκαν όσο έπρεπε στην εποχή τους και στους κατοπινούς χρόνους, γιατί η Πολιτεία και εκείνοι που όφειλαν να είναι πιο ευαίσθητοι και αποτελεσματικοί στην προάσπιση πνευματικών αξιών, το ολίγοτερο, αδιαφόρησαν.

Η παραπάνω θλιβερή για την μικρή μας πατρίδα πραγματικότητα, την οποία συνοδεύει η εικόνα μιας εξίσου σημαντικής καταστροφής κιταπιών και κειμηλίων από άγνοια και ανευθυνότητα μιας μερίδας του τοπικού πληθυσμού, οδήγησαν τη Διοίκηση της Ριζαρείου, με προεξάρχοντα δύο ονόματα αλησμόνητων και επιφανών Συμβούλων: του Γιάννη Σαραλή και του Στάθη Λαμπριδίου, να ενδώσει στην πρόκληση της δωρεάς του Κώστα Λαζαρίδη (που μέχρι ενός σημείου να λέμε την αλήθεια, ήταν κατευθυνόμενη, δηλ. συζητούσαμε από καιρού μαζί του τί θα γίνει και προσπαθούσαμε να δώσουμε από κοινού λύση), και να δημιουργήσει το ομώνυμο πνευματικό Κέντρο τιμώντας μέσα απ' αυτό όχι μόνο το δωρητή, αλλά ολόκληρο το Πνευματικό Ζαγόρι, παλιό και σύγχρονο.

Η τιμή προς αυτόν τον κόσμο θα είναι συνεχής και θα αποδί-

δεται όχι με επιτόλαιες ή υποκριτικές μεγαλοστομίες, ανούσιους ρομαντισμούς και επικίνδυνους ερασιτεχνισμούς, αλλά με δημιουργική εργασία επιστημονικών αξιώσεων και συγκεκριμένα προγράμματα για τα οποία θα πούμε σε λίγο περισσότερα, αφού αμέσως τώρα αναφερθούμε συνοπτικά και με πολύ απλά λόγια σε αυτή καθ' εαυτή τη δωρεά Κώστα Λαζαρίδη καθώς και στην μέτεπειτα πορεία της σκέψης μας για να φθάσουμε στον ορισμό των ευρύτερων και απώτερων σκοπών, αλλά και στη λεπτομερή σχεδίαση της λειτουργίας του Κέντρου.

Έχουμε μπροστά μας δύο συμβολαιογραφικά έγγραφα του 1983 και 1984 αντίστοιχα, που από σήμερα αντίγραφό τους θα είναι ανηρτημένο σε περιοπτη θέση του Πνευματικού Κέντρου, ενώ ανά ένα ακόμη αντίγραφο τους κατατίθεται στην Κοινότητα και τον Πολιτιστικό Σύλλογο Κουκουλίου. Τα έγγραφα αυτά είναι

μία δωρεά εν ζωή ακινήτου και κινητών και μία συμπληρωματική δήλωση που συνέταξε ο Κώστας Λαζαρίδης και που από τη μία μεριά εκφράζουν τη θέλησή του, κι' απ' την άλλη περιγράφουν τα όσα διαθέτει στη Ριζάρειο και είναι αυτά —κατ' ακριβή αντιγραφή— τα εξής:

— «οικόπεδον μετά της επ' αυτού πεπαλαιωμένης λιθοκτίστου διορόφου οικίας, διατηρητέας και παραδοσιακής.

— Τας εντός της οικίας συλλογές κινητών πραγμάτων και κειμηλίων. Ειδικότερα: **πρώτον**, την βιβλιοθήκην του αποτελούμενην κατά την εκτίμησίν του εκ 5.000 περίπου βιβλίων πάσης ύλης (παιδαγωγικά, σχολικά, γεωργικά, βοτανικά, ιστορικά, λαογραφικά, λογοτεχνικά), **δεύτερον**, την συλλογήν παλαιών χειρογράφων ποικίλου περιεχομένου, **τρίτο**, την βοτανολογική συλλογήν ως και την συλλογήν ορυκτών, **τέταρτο** γραπτάς λαογραφικές συλλογές εις 19 τόμους, **πέμπτο** 200 περίπου ειδικούς φακέλλους με στοιχεία ιστορικών γεγονότων του Ζαγορίου, γεφυρών, μοναστηριών κλπ., **έκτο**, μαγητοταϊνίας περίπου 60 περιεχούσας αποτύπων λαϊκών, λαογραφικών και εθνολογικών στοιχείων του Ζαγορίου (τραγουδία, μοιρολόγια, παλαιάς αφηγήσεις), **εβδομο**, στοιχεία (συλλογές πλήρεις ή μη) παλαιότερων εφημερίδων και περιοδικών και **ογδοο**, συλλογές φωτογραφικού υλικού και γραμματοσημών.

Όλο αυτό το υλικό που ο Κ. Λαζαρίδης επιθυμεί να μην απομακρυνθεί ποτέ από το αγαπημένο του Κουκούλι και που η εκτίμηση της επί μέρους αξίας του θα πρέπει κάποιου κάποιου να συγκρατεί τους ενθουσιασμούς μας, όλο αυτό το υλικό παραλήφθηκε από την αφοσιωμένη σύζυγό του κα Λόπη Λαζαρίδη με όλους τους τύπους από Επιτροπή την οποία συγκρότησε η Ριζάρειος και την οποία απετέλεσαν οι Κουκουλιώτες Γρηγόρης Κάκκορος, Ευριπίδης Μακρής, Αχιλλέας Λένης και οι Βύρων Βαζζώκας, Σάββας Θεοδωρόπουλος και Αθανάσιος Βάντζιος.

Ενδιάμεσα εν τω μεταξύ, είχαν αρχίσει οι εργασίες στήριξης, αναπαλαιώσεως και εσωτερικής διαρρύθμισής του κτιρίου για τις οποίες η Ριζάρειος δαπάνησε μέχρι σήμερα το ποσό των 12 και πλέον εκατομμυρίων δραχμών, παρά την οικονομική στενότητα που αντιμετωπίζει αυτή την περίοδο.

Σπουδαία στον τομέα των κατασκευών ήταν η συμβολή του Αιδοσιμώτατου Παπακώστα, τον οποίο οφείλομε και δημόσια να επαινέσουμε. Το ίδιο ισχύει και για τις Υπηρεσίες της Ρ.Ε.Σ. στην Αθήνα που μ' επικεφαλής τον κ. Κων. Παναζή και στενό συνεργάτη τον Κώστα Ράπτη, έδωσαν τον καλλίτερο εαυτό τους για την επιτυχία του έργου.

Θα πρέπει όμως να πούμε λίγα λόγια και για την διακόσμηση που έγινε τελευταία. Κι εδώ επίσης εμάστε τυχεροί γιατί συναντήσαμε στο δρόμο μας τον κ. Πέτρο Ζαμπέλη, Καλλιτεχνικό Διευθυντή του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή στην Αθήνα,

που έφερε τα πράγματα στο αποτέλεσμα που όλοι θα εκτιμήσουμε σε λίγο.

Αποφύγαμε στη διακόσμηση σπληζαρισμένες κατασκευές και νεοπολιτιστικές επιδείξεις. Όλα όσα έγιναν (με απλά, πολύ απλά μέσα) είναι χαρούμενα, ζεστά κι ανάλαφρα για να συμπληρώνουν καλλίτερα την εικόνα του αληθινού Κώστα Λαζαρίδη, ο οποίος —να μην ξεχνάμε— είχε δύο θαυμάσιες ανθρώπινες ιδιότητες: το μεγάλο μουσικό να είναι ευχάριστος και την αυθόρμητη αγάπη για όλα τα πράγματα της ζωής που απ' αυτή πήγαζε και η **καλωσύνη** και η **φιλοπεριέργεια** και το **ερευνητικό πνεύμα** του.

Έτσι περίπου στήθηκε το σκηνικό του Πνευματικού Κέντρου «Κ. Λαζαρίδης» για να εξυπηρετήσει καλλίτερα τους πολύπλευρους σκοπούς του. Γιατί πράγματι όπως το οραματίστηκε και το σχεδίασε ο Ριζάρειος, το Πνευματικό αυτό Κέντρο σημαίνει πολλά, σκοπεύει σε πολλά και υψώνει και απευθύνεται σε διάφορες, ευρύτερες μάλιστα, κατηγορίες κοινού.

Πρώτα-πρώτα όπως προαναφέραμε, αποτελεί σύμβολο οφειλόμενης τιμής στον Κώστα Λαζαρίδη, αλλά και σ' όλους τους Ζαγορίσιους ανθρώπους των Γραμμάτων για την πολύτιμη πνευματική και κοινωνική προσφορά τους, στην μικρή και τη μεγάλη πατρίδα. Απ' αυτή την πλευρά είναι χρέος όλων των συμπατριωτών μας να το επισκεφθούν —να το επισκεπτόνται περιοδικά αν θέλουν— για να μη ξεχνούν τί ήταν και τί πρόσφερε ο τόπος τους με τα μεγάλα τέκνα αλλά και με τους απλούς ανθρώπους του στο κοινωνικό σύνολο. Όπως επίσης είναι χρέος να το διαφημίζουν σε γνωστούς και φίλους.

Επειτα το Λαζαρίδειο Πνευματικό Κέντρο αποτελεί ένα τυπικό σπίτι - εργαστήριο (μελετητήριο, όπως θέλετε ονομάστε το) ενός Ζαγορίσιου του παλιού καλού καιρού, μιας δασκαλομάνας, όπως τους έλεγαν τότε αυτούς τους δασκάλους, με την πολύπλευρη μόρφωση, τη μεγάλη υπευθυνότητα, την παθιασμένη φιλοπατρία την ανήσυχη και ερευνητική φύση, την επινοητικότητα, τη σοβαρή ερασιτεχνική απασχόληση σε διάφορους κλάδους του επαγγελματικού και τέλος την συνεχή δημιουργική προσφορά στις μικρές σχολικές κοινότητες και στη μεγαλύτερη ανθρώπινη οικογένεια. Θα είναι μεγάλο όφελος για το εκπαιδευτικό προσωπικό και τους μαθητές των Σχολείων όλων των βαθμίδων —όχι μόνο της δικής μας περιφέρειας, αλλά όλης της χώρας— να επισκεφθούν αυτό το ταπεινό σπίτι, που μπορεί να μη προσφέρει το μεγάλο θέαμα, όπως θα περιμέναμε μερικοί, αλλά δημιουργεί το μεγάλο ρίγος σε εκείνους που θέλουν και ξέρουν να εκτιμούν το ένδοξο παρελθόν αυτού του τόπου και κυρίως ενδυναμώνει την πίστη όλων μας στο τί μπορεί να δημιουργήσει ο με το τίποτε, να με το τίποτε, ο κάθε φωτισμένος δάσκαλος, ο κάθε φιλοπρόοδος τοπικός παράγοντας, ο κάθε απλός και ανήσυχος δημότης. Όταν ο Λαζαρίδης ξεκινούσε τη μεγάλη έρευνα για τα βότανα, αμφιβάλλω εάν είχε τίποτε παραπάνω από ένα τενεκεδένιο βοτανουσάλλεκτη...

Μέλλει ακόμη στο ξεκίνημά του το Πνευματικό Κέντρο «Κ. Λαζαρίδης» να αποτελέσει κάτι παραπάνω από οπουτιπώδες Κέντρο ιστορικών, λαογραφικών, πολιτιστικών, βοτανολογικών (και τουριστικών αν θέλετε) πληροφοριών για το Ζαγόρι, το οποίο πληροφοριακό κέντρο μπορεί σύντομα να εξελιχθεί σε μοναδικό αρχείο ντοκουμέντων και κειμηλίων, πολύτιμο για πολλές κατηγορίες ειδικών ερευνητών.

Πιο συγκεκριμένα: Ως προς το πρώτο σκέλος, την πληροφόρηση: Επιδίωξη της Ριζαρείου είναι να φτάσει στο Πνευματικό Κέντρο «Κ. Λαζαρίδης» σε τέτοιο βαθμό οργάνωσης και πληρότητας, ώστε ο κάθε Έλληνας ή και ξένος επισκέπτης του τόπου μας που θα θέλει (πέραν από τις πίττες, πίτσες και δεν συμμαζεύεται) να γνωρίσει την πνευματική και πολιτιστική φυσιογνωμία του Ζαγορίου, να κατευθύνεται στο Κουκούλι όπου εκεί θα βρίσκεται και θα προμηθεύεται (όχι δωρεάν βέβαια) όλο το απαραίτητο πληροφοριακό υλικό:

— Βιβλία και άλλα έντυπα σχετικά με το Ζαγόρι, Ζαγορίσιων και ξένων συγγραφέων, αυτά που κυκλοφορούν στο εμπόριο ή μεταξύ των πνευματικών Σωματείων. Ένα τέτοιο κομψό έγχρωμο έντυπο σχετικό με τη Ριζάρειο, την προσφορά της στο Ζαγόρι και στο Πνευματικό Κέντρο «Κ. Λαζαρίδης», θα κυκλοφορήσει εδώ απόψε.

— Χάρτες, SLIDES.

— Υψηλής ποιότητας κάρτ-ποστάλ με τοπία του Ζαγορίου.
— Καλλιτεχνικές φωτογραφίες από το παλιό Ζαγόρι σε μεγάλες διαστάσεις, κατάλληλες για ανάρτηση σε τοίχους.

— Δέσμη κάρτ-ποστάλ ή SLIDES με φυτά από τη συλλογή Λαζαρίδη ή σε φυσική κατάσταση.

— Βίντεο κασσέτες με ό,τι καλλίτερα ντοκουμαντάιρ (και υπάρχουν τέτοια) έχουν γυριστεί για το Ζαγόρι.

— Κασσέτες ή και δίσκοι με επιλογές παλιών τραγουδιών, παραμυθιών κλπ. από τις μαγνητοταινίες Λαζαρίδη, οι οποίες δυστυχώς δεν έχουν ελεγχθεί ακόμη. Είναι υπόθεση 30 και πλέον ετών και δεν ξέρουμε τί μας επιφυλάσσει η απόδοσή τους.

— Ακόμη διάφορα ενθύμια, αφίσες, μπρελόκ και άλλα.

Αυτά ως προς την πληροφόρηση-ενημέρωση, η οποία, για να μην μονοπωλείται στο Κουκούλι, μπορεί αργότερα να οργανωθεί και σ' άλλα χωριά του Ζαγορίου και να εξειδικευθεί κατάλληλα, ώστε να αποφεύγονται οι επικαλύψεις και οι τριβές ανάμεσα στις Κοινότητες μας. Μπορεί π.χ. στο μέλλον ένα χωριό του Ζαγορίου να μας δίνει μέσα από ένα ταπεινό αλλά καλά οργανωμένο κέντρο πληροφορίες και εκθέματα των αγιογραφιών του Ζαγορίου, ένα άλλο χωριό πληροφορίες για την πανίδα και τον ορυκτό πλούτο, ένα άλλο για τους Ηπειρώτες και Ζαγορίσιους Ευεργέτες, ένα άλλο για την οργάνωση - δομή του παλιού Ζαγορίσιου σπιτιού κ.ο.κ.

(Συνεχίζεται)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΚΩΣΤΑ ΛΑΖΑΡΙΔΗ

Κυρ' Κώστα, μια καλησπέρα κι από μας, αυτή την ώρα, που όλο το αύριο, το χθες, γίνανε τώρα ήτανε πάντα το μεγάλο όνειρό σου να δεις το σπίτι σου, μουσείο στο χωριό σου.

Είναι για σένα αυτό το πανηγύρι, ήρθε η ώρα να σ' ανάψουν το καντήλι οι ταπεινοί-παντοτεινοί συγχωριανοί σου κι οι Ζαγορίσιοι φίλοι, οι αδελφικοί σου.

Κοιμήσου ήσυχα στη ρίγανη, στη φτέρη, σ' όλα τ' αρώματα, που ανθίζουν καλοκαίρι, τα μαθητούριά σου 'δω γύρω μαζεμένα, είν' όλα πλέον, απ' το χρόνο, χτυπημένα.

Τώρα που η μνήμη σου πλανιέται ανάμεσά μας κι είν', όσα άφησες, βαρειά κληρονομιά μας, η αθανασία σ' έχει κάνει σύντροφό της, συνεχιστής της ιστορίας, Κουκουλιώτης.

Άξιος είσουν διάδοχος του Ευγένιου Πλακίδα κι έγγραψες, με το πάθος σου μια έξωρη σελίδα, ένας ακόμη χωριανός του Μάνθου Οικονόμου, το έργο σου, αλησμόνητο στο πέρασμα του χρόνου.

Είναι κοντά μας τα λουλούδια του χωριού σου, που τα προστάτευε το χάδι του χεριού σου και τα πουλιά κι αυτά για σένα κελαιοδύνε, άκου τ' αηδόνια, λυπητερά που τραγουδούνε.

Κυρ' Κώστα, καλή σου νύχτα, τώρα που, ανάλαφρος αφήνεις τ' όνειρό σου, παντοτεινά, στη μνήμη σου, θα έχει το χωριό σου, κάθε βοήθεια δυνατή, που θα 'θελες να δεις στο σπίτι σου, ο καθένας μας, θα 'ναι προσκυνητής.

Με αγάπη,
Νίκος Κοντοδήμος

Κατά τα εγκαίνια του Πνευματικού Κέντρου «Κώστας Λαζαρίδης», ο Νίκος Κοντοδήμος απήγγειλε τους παραπάνω στίχους.

Από το παρελθόν της Δοβράς, Ιστορικά Θρύμματα συλλεγμένα από το Νοσταλγό

Συνέχεια από το προηγούμενο

ΣΩΤΗΡΗΣ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

ΣΤ'

Η Δοβρά διαθέτει εκτεταμένα θερινά και χειμερινά βοσκοτόπια. Στο παρελθόν αυτά βοήθησαν τους κατοίκους της ν' αναπτύξουν αξιόλογη οικιστική και επαγγελματική κτηνοτροφία. Πλούσια τα ελέη του τόπου μας, δεν πήγαινε χαμένος ο ιδρώτας, κυρίως των γυναικών. Η γεωργικοκτηνοτροφία συμπλήρωνε σημαντικά τα πλούτη που χρωστούσε το χωριό στον ταξιδεμό. Όμως η συμβίωση της πλειοψηφίας των χωριανών με Δοβριανίτες επαγγελματίες κτηνοτρόφους ήταν γεμάτη τριβόλους και παγίδες. Κάμποσες φορές —αυτό μεταξύ των κτηνοτρόφων— πλανήθηκε στα χλοορά λιβάδια μας ακόμα και «περί... δένδρου οικίας» η φρίκη της ιστορίας των Κάιν και Άβελ, παρά λίγο να γίνουν φονικά... Η γνωστή βουλμία των μεν, η αργητική θέση των δε που εκφράζονταν με δεσμευτικά για τους πρώτους Κοινοτικά Πρακτικά, αποτελούσαν προπολεμικά αφορμή για εξαιρετικά τεταμένους σχέσεις. Βρέθηκαν Πρακτικά που μιλούν από μόνα τους για τη μόνιμη διαμάχη και την έκταση που έπαιρνε. Θεωρώ τα γραπτά αυτά πολύτιμα από μιαν άλλη άποψη: διασώζουν πολλά τοπωνύμια του χωριού που προΐοντος του χρόνου ξεχάστηκαν όπως π.χ. «Ρόσιες» και «Βρύση-Δόνα», το δεύτερο πρώτη φορά το συναντώ.

Το πρώτο Πρακτικό (υπ' αριθ. 86/19.4.1923) που κατέχω και ρυθμίζει τις βοσκές, εγκρίθηκε μεν από τη Νομαρχία Ιωαννίνων ακυρώθηκε δε, κατόπιν αιτήσεως των ενδιαφερομένων κτηνοτρόφων, από τη Γενική Διοίκηση Ηλείου με μόνο αιτιολογικό ότι... δεν θυροκολλήθηκε και στην εκκλησία. Η διαμάχη έφθασε μέχρι του Υπουργείου Εσωτερικών —υπουργούντος τότε του Γεωργίου Παπανδρέου— που με το υπ' αριθ. 17061/4.6.23 έγγραφο του αποφάνθηκε ταύτα: «...Δεχόμεθα την από 3 Μαΐου προσφυγήν του Προέδρου της Κοινότητας Δοβράς. Ακυρώμε την υπ' αριθ. 6011 του 1923 απόφασιν του Γεν. Δ/τού Ηλείου κ.τ.λ.». Φρονώ πως δεν ήταν μόνο τα αντίθετα συμφέροντα των δύο μερών που οδήγησαν μια κοινή υπόθεση ως το Υπουργείο, ήταν μαζί κι ένα τωφλό, αγεφύρωτο χάσμα μεταξύ των αντιμαχόμενων που κάποτε οδήγησε και στη φιλική έγκριση και σεβάσμιον πρόσωπα...

Το δεύτερο Πρακτικό (αριθ.

58/18.8.1935) ρυθμίζει και αυτός τις κοινοβικές βοσκές και διαλαμβάνει: «... της απαγορεύσεως αρχομένης από του Σιούρου Γλαδομονής... κατ' ευθείαν μέχρι Αγ. Χριστοφόρου, είτε κάμπτεται αριστερά προς Αγ. Νικόλαον... προς Δραγατσούραν... επιτρέπει την βοσκήν μόνον των κοινοτικών (οικοσίων) εις: Γκρινιάλαν, Γράβαν, Δένδρα Καρμάνη, Κουσόγρια, Αγ. Νικόλαον, Σιούρο, Κανίκενας, Κουρτές, Καταφύγι, Λαζνιές, Ρέτζιου, Κρεμύδας. Επιτρέπει την βοσκήν εις τας θέσεις: Κακόλακον, μεσά Ράχη, Παλαιοτάμπουρο, Κοκκινόιδες, Σερπούνια, Παλιουργιά, Καταβάτια, Μπουφόλακκο, Σεβινέ, Σταυρός... Αμυγδαλιές, Μανδριά Νάστου, Δένδρα Μερτζιάνη... Κρανιά, Λούτσες, Μπουνάγια, Καθίσματα, Κρεπετούρα... Σκάλες, Λιθάρια Γκόχρον... Αγ. Μηνά...». Απαγορεύει τελείως την βοσκήν των κτηνοτρόφων εις τας θέσεις: «Κάμπος, Σκάλες, Στέρνες, Καμπόπουλο, Αγ. Θεόδωρο, Κουκλέτσια, Λακκοτούγκου, Μελλίσσι, Βροπίστα μέχρι Αρκοδιότρυτας, Καναβοτόπια, Γκριντίστες, Χαρμαντά, Λιθάρια Λιάπη, Αγ. Παρασκευή». Επιτρέπει την συμβόσκησιν εις θέσεις: «... Ανήλιο Βροπίστας, Κουλούρια, Νεράιδες, Λάπατο, Λεπιαρέους, Βαθύλακκον».

Μα και στο Πρακτικό αυτό, καθώς και στο υπ' αριθ. 59/18.9.35 που προσδιορίζει το φόρο δικαιώματος βοσκής αντέδρασαν οι κτηνοτρόφοι με ένσταση τους προς τη Γεν. Δ/ση Ηλείου και διαλαμβάνει μεταξύ άλλων επιχειρημάτων και το εξής: «...δια της γενομένης ρυθμίσεως δεν εξυπηρετείται το Κοινοτικό συμφέρον, καθ' όσον δια ταύτης μη ακυρουμένης θέλει επέλθει το αποτέλεσμα να εκδιωχθεί η κτηνοτροφία... επί της οποίας στηρίζεται ολόκληρος σχεδόν ο προϋπολογισμός της Κοινότητας» και παρακατά αφήνουν υποψίες με σκληρή γλώσσα «... η δια παντός τράπου εκδίωξης των κτηνοτρόφων κατοίκων από τας κοινοτικές βοσκές επί σκοπού όπως βραδύτερον παραδώσων την χρείαν αυτών εις ξένους κτηνοτρόφους τους οποίους ούτο [δηλ. το Κοιν. Συμβούλιο] δι' ευνοήτους λόγους προτιμώσιν...».

Η παλίρροια των ετών (δυστυχώς δεν ακολουθεί κι εδώ καθαρή ρα και αφαιρετική κάθε σπουδαιότητα) σκέπασε τις διαμάχες και τα πάθη. Σήμερα επικρατεί σχεδόν, στα μέρη που αναφέρθηκαν, «άκρα του τάφου σιωπή...», όμως μερικά τοπωνύμια τους διασώζονται τώρα χάρις στα Πρακτικά τα οποία βρέθηκαν στα κατώλεια δικηγόρου και ίσως βοηθήσουν τον κ. Φώκο Καψάλη στην πληρέστερη ονοματοθεσία

όλης της περιοχής που χαρτογράφησε για να την περιλάβει στο έτοιμο προς έκδοση λεύκωμα του με φωτογραφικό υλικό από το παρελθόν του χωριού.

Ζ' Το «παλιοπήγαδο»

Στην είσοδο της Δοβράς υπάρχει βαθύ πηγάδι απ' όπου υδρεύονταν, πριν από είκοσι χρόνια, οι κατοικαλιστές. Είχε νερό μόνο τους οχτώ μήνες του έτους, μέσα Ιουνίου στέγνωσε. Δεν είμαι βέβαιος γιατί το ονόμασαν «παλιοπήγαδο». Κάνω δυο υποθέσεις: ή ότι ήταν το πιο παλιό πηγάδι του χωριού ή δεν το θεωρούσαν καλό γιατί στέρεωνε χωρίς και δυσκολεύονταν οι άνθρωποι. Συντάσσομαι περισσότερο με τη δεύτερη υπόθεση. Πριν από μήνες ο Πολιτιστικός Σύλλογος του χωριού ύψωσε επάνω του ευρύχωρο σκέπαστρο με μαυροπλάκες διαρρυθμίζοντας τα γύρα του πηγαδιού σε κιάσκι. Ελπίζω να προχωρήσει στη διαμόρφωση του όλου χώρου φυτεύοντας δαφνία, γιασεμιά και περικοιλιάδες, να γίνει θερινό εντευκτήριο της νεολαίας μας. Το «παλιοπήγαδο», όπως γίνονταν και με τα άλλα πηγάδια του χωριού, είχε κάτω το εκμανλιστικό για τα παιδιά. Τα καλούσε συνέχεια κοντά του. Συνήα αντιφρόνιζε εκτός από σύννεφα, κεφαλάκια παιδιών στη σειρά, λες και ήταν Σεραφείμ στους εξώστες των ουρανών. Τα παιδιά φτάνανε το νερό, ρίχνανε πέτρες κι άκουγαν τον κούφιο ήχο της πέτρας που πνίγονταν. Τα πιο τολμηρά κρέμονταν στο εσωτερικό του. Λαχτάριζαν οι γυναίκες όταν έβλεπαν δαχτυλά στα «κούτσουρα». Ήξεραν πως κάποιο «ανέφταστο» κρέμονταν πάνω από την άβυσσο και το καλόπαιαν ώσπου να το βγάλουν έξω. Ύστερα το «λούθωναν» με την τριχιά του «σιούλου». Κάθε που στέρεωνε, κατέβαζαν άνθρωπο στον πυθμένα ζωσμένον με παλαμάρι να το καθαρίσει. Φόρτωνε αυτός την μια «κακάβα» πίσω από την άλλη με λασπόνερα, πέτρες, πνιγμένους κονβάδες, αλυσίδες... Τα παιδιά ανακάτευαν τις λάσπες μπρος βρεθεί δαχτυλίδι με πέτρα ή βέρα, πνιγμένα από μήνες και χρόνια. Η «κακάβα» όλο άδειαζε και τα παιδιά όλο έφαχναν με λαίμαργα μάτια το «τυχερό» τους.

Βλέποντας το κιάσκι στο «παλιοπήγαδο» πήγε ο νους μου σε δυο συμβάντα. Τα ιστορώ όπως τα άκουσα μικρός. Ιστορία Πρώτη. Τέλη του περασμένου αιώνα. Εν εκείνω τω καιρώ θεωρούσαν τις κοπέλες των δεκαετών ετών υπεύθυνα άτομα και τους ανέθεταν δουλειές που θα τρώ-

μαζαν τα σημερινά κορίτσια, αυτά τα αβροδίαιτα πλάσματα που μοιάζουν πριγκίπισσες παραμυθιών συγχρινόμενα μ' εκείνη τη δύστηνη Ευρυδίκη που φεύγοντας πρωτ' η μάνα της για το χωράρι της άφησε ανυστερή εντολή να κάνει αρκετές από τις δουλειές που αράδειαζε στα Βολιώτικα κορίτσια η Μαρουσιά ηρωίδα του παιδικού βιβλίου «Από το χωριό μου» του Αδάμ (Βασ. Αδαμίδης από τη Δόλιανη) που βρέθηκε κοντά τους προσφυγοπούλα το 1912. Την πείραζαν εκείνα πως δεν ήξερε ξένες γλώσσες, πιάνο, ζωγραφική και η Μαρουσιά τα αποστόμωσαν με τα όσα ήξεραν τα κορίτσια του Ζαγορίου: «Ζυμώνουμε, πλάθουμε, μαγειρεύουμε, πλένομε, σιδερώνουμε, γράινομε, γνέθομε, υφαίνουμε, πλένομε, ράβομε. Ξέρω και κλάδο, σκάλο, κάρδο, βότανο, φύτεμα, πότισμα, θέρο, αλώνισμα λήχνισμα». Ωριμάζαν σε νεαρή ηλικία οι κοπέλες κάτω από τη φοβερή πίεση της ανάγκης! Φόρτωσε κάποτε τις βαρέλες στο γαμάρι η Ευρυδίκη, φορτώθηκε «γκότσια» την αδερφούλα της Ολγίτσα, την έδεσε σφιχτά και φτάνει στο «παλιοπήγαδο» για νερό. Εκεί —έτσι έγραφε η μοίρα— δεν βρέθηκε ψυχή να την ορμηνέψει, να της πάρει το μαυρό. Τίναζε προς τα πάνω μια τη δεξιά μια τη ζερβιά ωμοπλάτη ανεβάζοντας τον κουβά. Κόντευαν να γεμίσουν οι βαρέλες. Ευχαριστημένο από το κούνημα το μαυρό «γούλιζες». Ώσπου λάσκαραν εντελώς τα δεσμά του από το πάνω-κάτω και «ετραχηλίστηκε» στο σκοτεινό νερό. Έτρεξε το χωριό. Το ανέβασαν πνιγμένο.

Ιστορία Δεύτερη. Μια σκοτεινή υπόθεση, όπου κι εδώ υπάρχει πνιγμένος. Τοποθετείται χρονικά αμέσως μετά την απελευθέρωσή μας από τους Τούρκους. Μόλις είχε αναλάβει την τάξη της περιοχής η Ελληνική χωροφυλακή. Της καταγγέλθηκε «λοστή κοσμημάτων στη Δοβρά. Ενέργησε η αστυνομία σύμφωνα με τα κρατούντα τότε μέσα εξιχνίασης, δηλ. άγριος ξυλοδαρμός». Θεωρήθηκε ύποπτος ο Λίτος, ένας έφηβος γύφτος, σχεδόν παιδί. Την επομένη μετά τη σύλληψή του, μαθεύτηκε στο χωριό πως ο Λίτος δραπέτευσε από το αχούρι-κρατητήριο τη νύχτα και πως τον ψάχνει παντού η αστυνομία. Οι εχέφρονες ψυλλιάστηκαν: πως ήταν δυνατό να βαδίσει με τα σκακατεμένα από τη φάλαγγα πόδια... Πέρασαν μέρες, πέρασαν βδομάδες, άφαντος ο Λίτος. Η ιστορία άρχισε να ξεγυμνάζεται. Ακριβώς πάνω στις σαράντα μέρες από την εξαφάνισή του μια είδηση συντάραξε το χωριό. Στο «παλιοπήγαδο» ήταν άν-

Συνέχεια στη σελ. 119

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓ. ΜΠΟΓΚΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

του ΛΕΥΤΕΡΗ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Συνέχεια από το προηγούμενο

Συνεχίζουμε την καταγραφή του Ζαγορίσιου Γλωσσάριου, κάνοντας πρώτα δυο μικρές διορθώσεις προηγούμενων: Οι λέξεις οι σωστές είναι **κ α ν φ ό ρ'** (το καμμένο του οινόπνευματος, από την καμφούρα που έρχονταν μέσα) και **κ ό ρ ζ α** (1) ο κορίος, από το αρχ. κόρις, 2) η κόρυζα (ορνίθων), η τσίφνα.

μα γ α ρ ι ζ ο υ, κάνω ακάθατο, μολύνω κάτι. Ουσ. **μα γ α ρ'** σιά, η ακαθαρόσια.

μα γ α ρ' σμένους -η, ου, ο μασμένος.

μα γ ά ρ α (η), περιφρ. για κάποιον «είναι μια μαγάρα αυτός».

μ ά γ γ α ν ο ς (ο), είδος κόπα-νου.

μ ά γ γ α ν α (τα) και με τη σημασία καυγάδες στην παρ. φρ. «κά-λιο λόγια στο χωράφι παρά μά-γαννα στ' αλώνι», ότι η προκαταβολική συνεννόηση προλαβαίνει τις προστριβές.

μα γ ι ό ξ' λου (το) στη φρ. «έπιαι του μαγιόξ' λου» κοροϊ-δευτικά για όσους σηκώνουνταν πολύ πρωί την Πρωτομαγιά και έβγαιναν στα λιβάδια κατά πολύ παλιά συνήθεια «να πιάκουν τον Μάη».

μα γ κ ο ύ φ α (η), η καταραμέ-νη.

μ ά ζ α (η), η συγκέντρωση, η συνάθροιση. Στα Γιάννινα την Πέ-μπτη προ της Κυριακής του γάμου τα φιλικά κορίτσια της νύμφης κά-νουν μάζα στο σπίτι της, για να ιδούν τα κρεμασμένα προικιά και να τα ξιτ' μήσουν (εκτιμήσουν) οι γυναίκες από το «σσί τ' γαμπρού». Με την ευκαιρία αυτή τραγουδούν και χορεύουν οι κοπέλες. Το έθιμο και στην Αρίστη Ζαγορίου κατά Γιάννη Σαράλη (Ηπ. Εστ. 1961, σελ. 915), αρχ. μάζα.

μα ζ μ ά κ ο υ (η), η μαζωμένη, η ρικνωμένη γυναίκα, η μαζωμένη μάκο.

μα ζ ώ μ α τ α (τα) τα διάφορα χόρτα που μαζώνονται για την κα-λοκαιρινή λαχανόπιττα.

μα ζ ώ ν ο υ, μαζεύω, παρατ. μάζουνα, σορ. μάζουσα, ουσ. μάζουμα.

μα η λ ι ά ζ ο υ, μαραίνω και μαραϊνομαι.

Μ ά η ς (ο), 1) ο μήνας Μάιος, Κιρασός σ' τη λεφτ. Ζαγ. για τα κεράσια του Τσερεσάρο στο Μέ-τοσοβό για την ίδια αιτία. 2) Το μωβ χρώματος άνθος του σαλεπιού, που φυτρώνει στα λιβάδια και που κόβεται την Πρωτομαγιά για να

πουν «έπιαι τον Μάη».

μα θ α ί ν ο υ, παρατ. μάθη-σκα, σορ. έμαθα, και με τη σημασία διαβάζω και εξηγώ γράμμα σε κά-ποιον που δεν ξέρει γράμματα.

μα τ δ α (η), η σανίδα, ταβανο-σανίδα, από το πατδα (πλευρά).

μ ά ι α (τα), τα μάγια.

μ α ι ε ύ ο υ, μαγεύω, μετ. μαϊ-μένους.

μα τ σ τ ρ α (η), η μαγίστρα, δυσφημ. για γυναίκα κακοθήη.

μ α ι ο υ β ό τ α ν ο υ (το) βοτά-νι, που υποτίθεται ότι προκαλεί μάγια (Λεφτ.).

μ α κ ά ρ' 1) είθε «μακάρι' να γεν' καλά ου καϊμένους», 2) είτε «μακάρι' σι γάμου, μακάρι' σι πανη-γύρ'», 3) έστω, ότι σε φρ. όπως «δεν του ματαδίνου πιντάρα, μα-κάρι' τι νάνι» μόν. μακάρι (αρχ. μα-κάριος).

μ α κ α ρ ί α (η), «η μετά φαγη-τών συντροφιά των πενθούντων υπό συγγενών και φίλων», αρχ. μα-καρία.

μ α κ ι δ ο υ ν ή σ' (το) ο μαϊδα-νός, λ. Βυζ.

μ ά κ ι ν α (η), 1) η μηχανή του ραψίματος και κάθε μηχανή, 2) Το μετάλλιο θερμό καλούπι όπου σι-δηρώνανε οι Γιαννιώτες τα κόκκι-να φέσια τους. Οι χωρικοί φορού-σαν άσπρο χωρίς φούντα.

μ α κ ρ ο κ ό ν τ α ρ ο (το) «το ουράνιον τόξον, η ίρις».

μ ά κ ρ ο υ ς (το), το μήκος.
μ ά κ ο υ (μάκω), η και μάν-μάνη η γιαγιά, η προμήτωρ, «μά-κου πληθ. μάκας, μάμμη (Αρίστη Ζαγ.).

μ α λ α θ ρ ά κ' (το) η βρεφική στοματίτις, η αρχ. μελανόραξη (= μέλας άνθρωξ), εξάνθημα των παι-δων. Στη Θεσπρωτία, εντερική αρ-ρώστια.

μ ά λ α θ ρ ο υ (το), το μάραθρο, συγγενές προς το άνθηο, αρχ. μά-ραθον.

μ α λ ά ς (ο), πλατύ μυστήρι σο-βατίσματος.

μ ά λ α μ α (το) ο χρυσός, επιθ. μαλαματένιους, ο καμωμένος από χρυσό.

μ α λ α μ α τ ο υ κ α π ν ι σ μ έ -ν ο υ ς (ο), ο επιχρυσωμένος, αρχ. μάλαγμα.

μ α λ α μ α τ' κα (τα), τα χρυ-σαφικά).

μ α λ α φ ρ ά ν τ ζ α (η), η σύφι-λη, «μαλαφράντζα» (σε γιατροσό-φι) από το It. mabe francese (= νό-σος γαλλική).

μ α λ α χ τ α ρ ι ά (η) «μάζα από κοπριά βοδιών ή προβάτων ανακα-τεμένη με χώμα και άχυρα, με την οποία επαλείφουν το έδαφος μα-

γειρείων, αλωνίων ή ξυλίνων δια-φραγμάτων» (Ζαγ. Θ.Π.), από ρ. μαλάσσω.

μ α λ έ τ σ' κους (ο), ο μι-κρούλης.

μ ά μ α (η), το στομάχι των πουλερικών, το και μπουμπους - μπουμπους «ου μπουμπους τ'ς κό-τας τρώει».

μ ά μ' (μάμ), το φαί στη νηπ. γλώσσα, από αρχ. μαμώ = ζητώ τον μαστόν.

μ ά ν α (η), 1) η μητέρα, 2) με-γάλο αυλάκι, από το οποίο με μι-κρότερα αυλάκια οδηγείται το νε-ρό στους κήπους, 3) πηγή με πολύ νερό, κεφαλάρι, 4) το μέρος του οριζοντος (στα Γιάννινα το δυτικό, στην Ελάτη Ζαγ. το μέρος του ορι-ζοντα πάνω από το Τσερβάρι και τα Σουθενά) όπου φανερώνονται τα πρώτα μαύρα σύννεφα, σαν προάγγελος μεγάλων βροχών «η μάνα έχ' κρέμασ' θα βρέξ'», 5) το δωμάτιο στο οποίο οδηγούν πρώτα τη νύφη, γιατί εκεί είναι η εστία και ο φούρνος του μαγειρείματος, 6) εκείνος που κρατεί το ζωνάρι στο παιγνίδι, 7) μετ. ο δεξιότεχνης «είσι μάνα ισύ σι κατ' τέτοια», 8) στον πληθ. μάνις, τα κύρια μέρη της φουστανέλλας. Κάθε μάνα είχε (ο) ολαγγιόλια (βλ. λ.) τριγωνικά δηλ. κομμάτια. Απ' εδώ και η φρ. «Τ' λείπ' μάνα κι λαγγιόλ'» για κά-ποιον ελαφρόμυαλο. 9) μάνις στο φουστάνι είναι τα κύρια κομμάτια του «μάνα μπρουν' νή, μάνα πισ' νή».

μ ά ν α τ ρ α ν ή (η), «η βάβω, η γιαγιά».

μ ά ν η τ α (η) η μανία (Ρέκκας).

μ α ν ί τ σ α (η) παραλλ. με τη βάβω, η γιαγιά.

Μ α ν α δ ε ν δ ρ ί τ η ς (ο), ο κά-τοικος από το Μονοδένδρι ή Μα-ναδένδρι Ζαγορίου «οι ευρισκόμε-νοι χωριανοί Μαναδενδρίτες βλέ-ποντας...» (έγγρ. 1838 Οκτ. 14 Μα-ναδένδρι) - Ηπ. Εστ. τ. 129/1963.

μ α ν α σ τ ή ρ' (το) το μοναστή-ρι.

μ α ν έ σ τ ρ α (η), σούπα με ρύ-ζι κι αυγολέμονο.

Μ ά ν θ ο υ β α (η), η σύζυγος του Μάνθου.

μ α ν ι κ ο υ κ ά π' (το) το μανί-κι της κάπας, είδος θήκης στην άκρη του μανικιού.

μ α ν ι ό ρ α (η), το μεγάλο ψά-ρι (Ζαγ.).

μ α ν ι ώ ν ο υ μ ι, ποθώ εμμα-νός κάτι.

μ α ν ο ύ ρ' (το), καλής ποιότη-τας τυρί με αρκετό βούτυρο μέσα, το κεφαλοτύρι. Από το μανός τυ-ρός.

μ α ν' σάκ' (το), το μανουσά-κι.

μ α ν' σακί (το) το κώδες χρώμα «μάν' σακί μιλάν'».

μ α ν ο ύ σ ι α (τα), τα άνθη γε-νικά στο Ζαγόρι και μετ. στον ενι-κό το ωραίο «τι μανούσ' κουρίτ'!».

μ α ν τ ά ν ι α (τα) τα ξύλα, με τα οποία χτυπούν στη «νεροτριβή» τα μάλλινα εγχώρια υφάσματα για να γίνουν κρουστά (πικνά) και κατ' επέκταση και ολόκληρη σχε-τική εγκατάσταση.

μ α ν' τάρ' (το), το μανιτά-ρι. Στα Γιάννινα δεν τα πολυτρώ-γανε από φόβο. Δεν τα γνώριζαν καλά. Στο Ζαγόρι όμως που τα γνώριζαν καλά, τα έτρωγαν. Έκα-ναν μάλιστα και πίττα με μανιτά-ρια, τη μαν' ταρόπ' ττα. Έβαναν μέσα κουκουμπέλες, περδικομανί-ταρα, γκαίτσες και καλοηράκια. Η πίττα αυτή κατά το Ζαγορίσιο για-τρό Π. Γιαννακό γίνεται νόστιμη όπως η κριασόπιττα. Το ζουρλομα-νίταρο ονομάστηκε έτσι γιατί είναι δηλητηριώδες.

μ α ν τ ά τ ο υ (το) και πιο πολύ «του κακού μαντάτου», το δυσάρε-στο άγγελμα που φέρνει κάποιος, από την ξενιτιά ιδίως. Βυζ. μαντά-το, λατ. mandatum.

μ α ν τ έ μ μ α τ α (τα) ή παρα-μαντέμματα, τα αινίγματα.

μ α ν τ ή λ' (το), 1) το κοινό μα-ντήλι, 2) το μαντήλι για το κεφάλι που φορούσαν οι Γιαννιώτισσες και οι δικές μας, άσπρο φακίδι τα κορίτσια και μαύρο με λουλού-δια, «σταμπαρ' σμένα» οι παντρε-μένες, 3) το σκέπασμα της τάβλας του φαγητού.

μ α ν τ ή λ ι α (τα) «πολύχρωμα (μαντήλια) δώρα των συγγενών στους μαστόρους (νεοκατασκευα-ζόμενης οικοδομής), οι οποίοι τα διαλαλούν δυνατά έτσι (χτυπώ-ντας συγχρόνως τα δοκάρια της στέγης με τα τσοκάνια τους): «Ο Θεός να έχει καλά αυτόν που έδωσε ετούτο το μαντήλι να φυλάει από κάθε κακό την οικογένειά του και να δίνει υγεία σ' όλους».

μ ά ν τ ζ α λ α στη φρ. «τσά-ντζαλα - μάντζαλα» ευτελή πράγ-ματα, κουτσουμπέδακα.

μ α ν τ ζ α λ ο ύ δ α (η), ο φεγγί-της παραθύρου ή θύρας, μικρό πα-ράθυρο (Κόνιτσα).

μ α ν τ ζ ά τ ο υ (το), σε όλη σχε-δόν την Ήπειρο γνωστή η λέξη. Αλλού σημαίνει το μεσαίο δωμάτιο, αλλού το ισόγειο καθημερινό, αλλού το ζεστό με τζάκι (Λεφτ. Φαν.).

Συνέχεια στη σελ. 120

ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ ΑΠΕΛΟΣ (άγνωστη - 1982)
Φιλολόγος από την Αρίστη (Αρτσιόστα)

Β: 6 λ ί α τ ο υ :

- ★ Ιστορικά μνημεία της Ηπείρου (Η παρά την Αρτσιόστα Μονή Σπυριδιστο-σής), Αθήνα 1986.
- ★ Κορίας ο Αιτωλός, εθνόμαρτυρας και ισαπέσταλος (1714 - 1779), Αθή-να 1989.
- ★ Ο Όσιος Ποτάμιος, Αθήνα 1989.
- ★ Νεοελληνικά Αναγνώσματα (Γ' Γυμνασίου), Αθήνα 1989.
- ★ Αγώνες και θυσίες Βορειοηπειρωτών στο Εικοσάινα, Αθήνα 1945.
- ★ Σύγχρονος Χρονολογία της Βόρειας Ηπείρου (με συνεργασία Γ. Τζαμτζά), Αθήνα 1945.
- ★ Οι Παναγίες του Παπαδιαμάντη, Αθήνα 1947.
- ★ Γιάννης Βλαχέρης (1867 - 1945) Βιβλιογραφία, Αθήνα 1948.
- ★ Αναγραφή δημοτικισμού Γιάννη Βλαχέρη, Αθήνα 1948.
- ★ Το Αποστολικό έργο Κοριά του Αιτωλού στη Βόρειο Ήπειρο, Αθήνα 1949.
- ★ Γνωστά και άγνωστα χωριά του Βιβαρά, Αθήνα 1949.
- ★ Άσκη ενδοξία ές την μετάστασιν ές Θεομήτορας Μαρίας (επιμέλεια, σημειώσεις), Αθήνα 1950.
- ★ Η αλύρωτος Ήπειρος, Αθήνα 1951.
- ★ Η συμβολή της Κίρκου ές την επανάστασιν του Εικοσάινα, Αθήνα 1955.
- ★ Βιβλίο από την προσωπική αλληλογραφία του Γιάννη Βλαχέρη, Αθήνα 1955.
- ★ 28 Οκτωβρίου 1940, Αθήνα 1960.
- ★ Ο Βορηνιάτης και τα Μνημεία του, Αθήνα 1961.
- ★ Ο Κοριάς ο Αιτωλός στο Ζαγόρι, Αθήνα 1962.
- ★ Ιστορικά της πολιτείας των Ιωαννίνων 1820 - 1822, Αθήνα 1962.
- ★ Η συμβολή της Ηπείρου ές την επανάστασιν του Εικοσάινα, Γεώργιος Κα-λαός, Αθήνα 1966.
- ★ Η συμβολή της Ηπείρου ές την επανάστασιν του Εικοσάινα (Ζαγόρι), Αθή-να 1966.
- ★ Ο παρς διάδοσι των ελληνικών γραμμάτων Σύλλογος, η δράς του στην 100ετία (1869 - 1969), Αθήνα 1970.
- ★ Σαφίρη († 1803) ο Φιλολόγος Καλάντζος του Σουλίου, Αθήνα 1971.
- ★ Ιστορική ανθολογία Ηπείρου (αγένεστα Σουλίου αγωνιστών του Εικο-σάινα), Αθήνα 1973.
- ★ Συμβολή ές διόλουματων (Σουλίου αγωνιστών του Εικοσάινα και Σου-λίου), Αθήνα 1973.

- ★ Ο ορυπτοχριστιανισμός κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1988.
- ★ Απίστευτες αποικισμοί της Ηπείρου με μουσουλμανικούς πληθυσμούς (έκδη 19ου αι.), Ιωάννινα 1988.
- ★ Δουκρινισμός και Δυναστική θεωρία στο Ιεράτι επί Τουρκοκρατίας, Ιωάννι-να 1989.

ΝΟΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
Πεζογράφος από τη Βοδούσα

Β: 6 λ ί α τ ο υ :

- ★ Νεράδα της Αθήνας, Άμστερνταμ 1974.
- ★ Το τρυφερό δέμα, Αθήνα 1982.
- ★ Τα καλύτερα χρόνια, Αθήνα 1984.
- ★ Το πέμπτο γένος, Αθήνα 1988.
- ★ Ονειρεύομαι τους φίλους μου, Αθήνα 1990.

ΝΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
Καθηγητής Ε.Μ. Πολυτεχνείου από το Διόδο
(Σιοποταμιά)

Β: 6 λ ί α τ ο υ :

- ★ Μαθήματα Θεωρητικής και Εφαρμοσμένης Υδρολογίας (τεύχος Α'), Αθή-να 1972.
- ★ Μαθήματα Θεωρητικής και Εφαρμοσμένης Υδρολογίας (τεύχος Β'), Αθή-να 1973.
- ★ Υπόμνημα σταδιοδρομίας και επιστημονικών εργασιών (του), Αθήνα 1973.

ΕΥΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1910 - 1983)
Υπάλληλος Ν.Π.Δ.Δ. από την Ελάτη (Μπουλτσι)

Β: 6 λ ί α τ ο υ :

- ★ Η Μπουλτσι, Γιάννινα 1979.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Γράφει
ο ΤΟΛΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Λητοκρατούμενα ήταν εκείνα τα χρόνια τα χωριά του Ζαγορίου. Καταπλάδες και φυγόδικοι βγαίνουν στο κλαρί από καμιά προσωπική εκδίκηση, ή ακόμα και από βιοποριστική ανάγκη. Καμιά σύγκριση με τους σημερινούς αδίστακτους ληστές των πόλεων, που ληστεύουν και φονεύουν μπροστά στα μάτια και στην καρδιά του πανίσχυρου κράτους χωρίς αυτό να κατορθώνει την σύλληψή τους! Θυμάμαι ότι για τους ληστές των βουνών εκείνης της εποχής στα πρακτορεία των εφημερίδων κυκλοφορούσαν και φυλλάδια, εξυμνώντας τους άθλους των ληστών. Στο Ιατροδικαστικό Μέγαρο της Αθήνας βρίσκονταν τα ριχθέντα κεφάλια ληστών μεταξύ των οποίων και του Νταβέλη, για τον οποίο γράφτηκε και το τραγούδι που χορεύεται στα χωριά με ντόπια όργανα:

«Μας πήρε ημέρα και ανγή / γειά σου Νταβέλη αρχίληστη.

Μας πήρε μεσημέρι, / Λεωνίδα και Νταβέλη

και που θα λημεριάσουμε, / Νταβέλη θα μας πιάσουν κ.τ.λ.»

Τα αποσπάσματα τότε της χωροφυλακής δεν κατόρθωναν να συλλάβουν τους ληστές των βουνών. Ούτε δρόμοι υπήρχαν, ούτε μέσα μετακίνησης. Κανένα είδος συγκοινωνίας. Γιαυτό το ίδιο το κράτος πολλές φορές αναγκάζονταν να δώσει στους ληστές την λεγόμενη αμνηστία. Θυμάμαι αμνηστευμένους τους Ρεντζαίους στα Γιάννενα που περιφέρονταν στην αγορά και τους θαύμαζε και καμάρωνε ο κόσμος!! Έβγαιναν τα αποσπάσματα στα βουνά για το θεαθήναι, σχεδόν χωρίς κανένα αποτέλεσμα. Την νύχτη την πλήρωναν πάντοτε οι σκηνίτες βλάχοι, που φέρονταν ότι υπέβαλλαν τους ληστές. Σε αυτούς γίνονταν οι ανακρίσεις και αυτοί αναγκάζονταν να τροφοδοτούν και τα ίδια τα αποσπάσματα για να είναι κάπως ελαστικότερη η μεταχείρισή τους. Εδώ θα αναφέρω ένα ατομικό περιστατικό στο χωριό. Ήμουν δεν ήμουν 15 χρονών όταν έναν αιγουσιότατο πρωινό αχάραγα, πήγαινα στο σπίτι του θείου μου Τασιούλα Ρέσσου κυνήγι για να πάρω. Στη μέση, όμως του Πέρα Μαχαλά πάνω από την βρύση βρέθηκα μπροστά σε ένα απόσπασμα Χωροφυλακής με κοντές βλάχικες κόπες ριγμένες στην πλάτη τους. Ο πρώτος αποσπάσματος με πλησίασε και μου είπε «που πας ωρέ παιδί την ώρα». «Στο θείο μου, του απήγγιζα δειλά, κυνήγι για να πάρω». «Βρε γύρισε γρήγορα στο σπίτι σου για να μη σε κλείσω στο Σταθμό». Σταθμός ήταν το οίκημα που στεγάζονταν εκείνα τα χρόνια η μόνιμη φρουρά της Χωροφυλακής, στο χωριό μας. Λαχταρισμένοι από τις γενιές που είχαν οι περισσότεροι του αποσπάσματος, επέστρεψα στο σπίτι μπήκα στην αυλή και έκλεισα την εξώπορτα, άνοιξα ύστερα την χαγιάτοπορτα και μπήκα μέσα στο σπίτι σιγά-σιγά για να μην ξυπνήσω και τους άλλους. Όλοι τους κοιμόνταν ύπνο βαθύ, Έβγαλα την φυσιογιοθήκη και χώθηκα όπως ήμουν με τα ρούχα τα κυνηγετικά κάτω από το πάτωμα και αποκοιμήθηκα. Το πρωί άκουσα τη μάννα μου να μου λέει. Σήκαω μαρε Τόλη έβγα στο Μισοχώρι να δεις ότι γέμισε από τ' αποσπάσματα. Πραγματικά το μισοχώρι ήταν γεμάτο από κόσμο, αποσπάσματα βλάχους, βλαχούλες και βλαχόπουλα που κατά τη διαταγή των αποσπασμάτων κατέβαιναν από το βουνό για να ανακρίσει και κατηγορούμενοι για υπέβαλλη ληστών. Οι βλάχοι έφεραν μαζί τους στο χωριό και δυο μεγάλα αρνιά για τ' αποσπάσμα, την σφαγιά και το ψήσιμο των οποίων είχε αναλάβει ο αγοροφύλακας Δικόφου - Μανασής Κώστας Μπενιάς, ένας ανθρώπινος γίγας με μια λερή φουστάνελα και με ένα αλατάρι σαν γλέκο γαργαρισμένο με λογής λογιών ψευτολαλίσκοις, που όταν άνοιξε απεκάλυπτε το στήθος του Μπανιά γεμάτο θεόρατες ολόμαυρες τριχές, που έμοιαζαν σαν δάσος αδιάβατο! Τα αρνιά ψήστηκαν στην άκρη του μεσοχωριού που ήταν κάποτε ο δρόμος για τον Κάτω Μαχαλά. Όταν τελείωσε το ψήσιμο ο Μπανιάς τα σήκωσε όρθια ή τα ακούμπησε στο τοίχο. Πολλοί χωροφύλακες ξεθεωμένοι από την πείνα, τραβούσαν και από κανέναν μεζέ από τους όβελις. Το ίδιο έκανε και ο Μπανιάς για να κατεβάσει την κόπια με το ρούκι που έπινε. Επειδή όμως ήταν και ο υπεύθυνος για την παράδοση και καταλάβαινε ότι η πράξη ήταν αυθαίρετη, φώναζε και από καμιά φορά μεταχειριζόμενος την δική του γλώσσα της...καθαρεύουσας.

Μαντούβαλος ήταν ο Διοικητής του αποσπάσματος υπομοίραχος χωρίς διακριτικά και με στολή απλού χωροφύλακα για να μην είναι ο στόχος των ληστών. Ύστερα από το φαγοπότι επάνω στο σχολείο, τη νύχτα τα αποσπάσματα εξαφανίζονταν, οι βλάχοι επέστρεφαν στο βουνό, στα καλύβια τους και η ζωή στο χωριό ξανάπρενε τον φυσιολογικό τους ρυθμό. Δεν πρόφθασαν όμως να περάσουν δυο-τρεις βδομάδες και νέος άθλος ακούστηκε των ληστών. Οι ληστές πήραν το παιδί του Θανάση Βαχολίδη από την Μανασσή αιχμάλωτο στη θέση Σαντινίτλου που έρχονταν με τον πατέρα του στο χωριό. Ταράχη και αναστάση από τ' αποσπάσματα μάτι στο χωριό μας, χωρίς αποτέλεσμα να πιάσουν τους ληστές. Δεν θυμάμαι ο Πάργος πόσες μέρες έμεινε αιχμάλωτος και τι λόγια έδωσε ο πατέρας του. Τα χρόνια πέρασαν. Αργότερα στον εμφύλιο ο Πάργος έφτασε στην Τασκένδη και πέθανε εκεί. Ζήτησε όμως προτού πεθάνει να τον θάψουν στην Μανασσή όπως και έγινε. Θάφτηκε στο χωριό του που αγαπούσε και λάτρευε...

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

Νοσταλγικοί αντίλαλοι

ΚΑΙΡΟΥ ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ

Σε μια ευχάριστη συντροφιά ο λόγος εντοπίστηκε στον καιρό. Στον «καλό» μας και τον «κακό» μας τον καιρό. Πάντα έχει τη θέση του ο καιρός στις κουβέντες μας. Τις περισσότερες, μάλιστα, φορές, από αυτόν ξεκινάει η κουβέντα της συντροφιάς, ώσπου να βρει το δρόμο της σε άλλα θέματα. Πολλές οι απόψεις και οι πληροφορίες. Στις μέρες μας, άλλωστε, ο καιρός είναι ένοχος που ασχολούμαστε τόσο μ' αυτόν. Σηρασιές, λειψυδρίες, θερμοκήπια και καύσωνες, άλλου πλημμύρες και καταποντισμοί, νέφη, διοξείδια του άνθρακα και του αζώτου κλπ. Η Μετεωρολογία στο «καθημερινό μας πιάτο».

— Εσύ δεν έχεις να πεις τίποτα; με ρώτησε κάποιος, για να διακόψει τη συατή μου.

— Α, ναι, είπα, ενώ προσπαθούσα να συγκεντρωθώ.

— Θυμάμαι, Ξαναείπα — αυτό το παρελθόν με κρατάει δέσμιό του — την εποχή που ήμουν στο Δημοτικό Σχολείο. Πιτσιρίκια τότε, βιώναμε το «γύρισμα» του χρόνου και τα τριτάρια του καιρού μέρα με τη μέρα. Πρωί - απόγευμα στο σχολείο, τις ελεύθερες ώρες στα παιχνίδια, με τα ζώα, στα χωράφια. Μουσικημένοι, πολλές φορές, από τις βροχές και τα χιόνια, με κοκκινισμένα τ' αυτιά και τα μάγουλα από το βοριαδάκι του Πηγαδουλιού, περιμένοντας την επιστροφή των κοπαδιών από τη βοσκή ή καταϊδρωμένοι τις καλοκαιρινές μέρες από τις τρεχάλες των παιγνιδιών και τη ζέστη. Είμαστε στην αγκαλιά της Φύσης, τη ζούσαμε, τη γευόμαστε. Σαν άνοιξα φτερά και ξέφυγα από τα σύνορα του χωριού, έχασα αυτήν την επαφή. Σχολεία, δουλιές κλπ. μ' έκαναν σλαβάκι του μετετόν στα «κλεινά άστεα». Θυμάμαι, στη 10ετία του '60 που ζούσα στη Θεσσαλονίκη, το ανοιξιάτικο μήνυμα, για μένα, ήταν οι ακακίες της οδού Τοιμσκή, το δρόμο που διάβαινα καθημερινά για τη δουλειά μου. Όταν πέφτανε τα φύλλα τους υπελόγιζα πως ήταν φθινόπωρο κι' όταν μπουμπούκιζαν τα κλώνια τους και γέμιζαν καινούρια πράσινα φύλλα, σίγουρα ήταν άνοιξη.

— Σαν να ξεστράτιστα, είπα στη συντροφιά. Ας γυρίσω στην κουβέντα μας.

Είναι αλήθεια πως στη σημερινή μας εποχή τα φαινόμενα του καιρού είναι άλλα. Καλοκαίρι τα Χριστούγεννα, με χιόνι, πολλές φορές, το Πάσχα. Απομυθοποίηση των παιδικών μας βιωμάτων.

Θυμάμαι, τις περισσότερες φορές, των Ταξιαρχών (8/11) άνοιγαμε δρόμο στα χιόνια για το ξωκλήσι του Αϊ-Ταξιάρχη στο έμπα του χωριού (την Αρίστη), που γιόρταζε. Και τώρα, πολλές χρονιές, δεν πέφτει καν χιόνι στο χωριό μας όλο το χειμώνα ή λιγοστό. Πού οι στίβες του χιόνι, τα χρόνια εκείνα, ποτάν δυο φορές ίσαμε το μούϊ μας. Λέγανε, μάλιστα, πως στα Παναζάγορα έπεφτε τόσο χιόνι που σφαιλούσε πόρτες και παράθυρα και οι άνθρωποι και τα ζώα, κλεισμένοι στα σπίτια τους, γίνονταν... Εσκιμώοι. Γι' αυτό πονούσαν για τα απαραίτητα εφόδια όλου του χειμώνα. Και τότε ταίριαζε αυτό που λέμε: «ο καλός ο νοικοκύρης το χειμώνα χαιρέται».

Ήτανε βαρύς ο χειμώνας τις 10ετίες πριν τον πόλεμο (κι' εκείνος του '40 στο Αλβανικό μέτωπο). Είχε όμως τη γραφικότητά του και τις χαρές του: το χιονοπόλεμο, τους χιονανθρώπους με τα τοιμπούκια τους και τα κόπινα μάτια τους, τις κρεμαζμένες από τα σταλάγματα των σπιτιών, τις παγοδρομίες στην παγωμένη λούτσα του Πηγαδουλιού κλπ., αλλά και το Βοϊδομάτη έξεμλο στην κοίτη του να βουτίζει ορμητικά, ενώ τώρα κοντεύει να γίνει ρυάκι. (Ας μην ξεχνάμε την παράδοση που θέλει ολόκληρο Τούρικο ασκέρι, με τον εξοπλισμό του να διαβαίνει την παγωμένη Παμφώτιδα για να φτάσει στην πόλη).

Είναι αλήθεια πως παρουσιάζει αλλοκοτιές ο καιρός σήμερα, σε σχέση με παλιότερες εποχές. Λένε, οι ειδικοί, πως ο καιρός — καθώς και το κλίμα που διαμορφώνεται από τα φαινόμενά του σε κάθε περιοχή — ακολουθεί μια περιοδικότητα. Το 1934-38 που έζησα στο παλιό κτίριο της Ριζαρείου (Βασ. Σοφίας 24), ως υπότροφός της, δεν υπήρχε θέρμανση ούτε μια θερμάστρα. Και η ένδυση μας σχεδόν η ίδια όλη τη σχολική χρονιά. Τώρα, τα τελευταία χρόνια, κάποιες φορές, χιονίζει στην Αθήνα — που δεν ήξερε τι... χρώμα έχει το χιόνι — και τα Γιάννενα έχουν λιακάδα. Διάβασα στις εφημερίδες του Αυγούστου πως ο υδράργυρος, στο Λονδίνο, ανέβηκε στους 39 βαθμούς Κελσίου. Θερμοκρασία «εξωφρενική» για τους Λονδρέζους. Κι' όμως ξαναγίνει το 1911, λένε οι Στατιστικοί.

Κάποιος πετάχτηκε και είπε: — Έχει ο καιρός γυρίσματα...

Και συμπλήρωσα για να κλείσει ο μετεωρολογικός κύκλος του καιρού: — Πάντως το Ζαγόρι, κοντά στις άλλες ομορφιές του είχε και τη χάρη του χειμώνα του, πέρα από τα όποια προβλήματα δημιουργούσε.

Σ.Σ.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ: α) Στο κείμενό μου «Ο Πλατανιάς του Βοϊδομάτη»/22.7.90 σελ. 3 σειρά δεύτερη γράφει: «... γνωρίζει τα αγαθά του... καταναλωτικού μας πολιτισμού». Παρακαλώ να διορθωθεί σε: «...γνωρίζει τα αγαθά του... καταναλωτισμού μας». Ευχαριστώ.

β) Επ'λή μου 10/8/90: § 3 σειρά 6 γράφει: «... ν' ανεβεί το βωτικό... να διορθωθεί σε «... ανεβεί το βιοτικό...»/18/8/90

★ Φαριμακωτική Τεχνολογία.
★ Εργαστηριακές Διορθώσεις Φαριμακωτικής Τεχνολογίας.

ΠΑΝΟΣ ΚΩΝ/ΤΙΝΟΣ (Χρονολογίες άγνωστες)
Ομοτ. καθηγητής της Χειρουργικής του Πανεπιστημίου Αθηνών
από το Δάφνιο (Σκοπιάδα)

Βιόλια τους

★ Η ενεργή απόρριξη κατέληξε σκληροεγκεφαλίτις. Αθήνα, 1933.
★ Μεταπραγματική αλκοολική παθολογία εγγειοφύσεων σκληροεγκεφαλίτιδας (στα γόνατά).

ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΑΤΙΑΔΗΣ (1850-1907)
Υφηγητής Φιλοσοφ. Σχολής Γενετισμικού Αθηνών
από το Μονοθέρι

Βιόλια τους

★ Περὶ του καθ' Ὀμηρον οικιακοῦ θίου, [Κω] πωλ. 1868.
★ Περὶ της παιδευτικῆς των Ελληνικῶν γραμμάτων διατάξεως, [Κω] πωλ. 1869.
★ Ανορθωτικὸν παλαιογραφικόν, [Κω] πωλ. 1874.
★ Γραμματικὴ της Ἀττικῆς διαλέκτου, Αθήνα.
★ Συντακτικὸν της Ἀττικῆς διαλέκτου μέγα, Αθήνα.
★ Ανορθωτικὸν παλαιογραφικὸν προς ἀνορθωσιν εν τη γραμματικῇ, Αθήνα.
★ Κατάλογος των της Ἀττικῆς διαλέκτου ἀκροῦστων ῥημάτων, Αθήνα.
★ Περὶ της διδασκαλίας της ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, Αθήνα, 1889.
★ Πίρος πιν εν ἀγῶνι κρίσει του μεγάλου Ἑλληνικοῦ Συντακτικοῦ μου, Αθήνα, 1889.
★ Πίρος πιν εν ἀγῶνι κρίσει του μικροῦ Ἑλληνικοῦ Συντακτικοῦ μου, Αθήνα, 1889.
★ Ἀνασκευὴ των κατὰ της Γραμματικῆς αυτού κατηχητικῶν, Αθήνα, 1885.
★ Περὶ του νόθου των Πλάτωνος Νόμων Α', Αθήνα, 1896.
★ Επὶ τη της Ἑλληνικῆς γραμματικῆς ἀρχαίας ἀρχαίας ἔφε παρατηρήσεις ἐν ἀλ-
λότραισι αἰ. Πλάτωνος νόμοις (μῆρος Α'), Αθήνα, 1897.

44

★ Περὶ της Παρθενίας γέφυρας πιν κριτικῶν των ἐνδοκτ. ἐκδόσεων και κα-
πορτικῶν ἀπὸ εν αὐτῇ, Αθήνα, 1897.
★ Περὶ του νόθου των Πλάτωνος Νόμων Β', Αθήνα, 1897.
★ Περὶ της Ῥητορικῆς ως καὶ δόξου της Φιλολογίας, Αθήνα, 1898.
★ Η της Ῥητορικῆς διδασκαλία προς την των ῥητορικῶν ἡρώων και των νῶν ῥέ-
γος, Αθήνα, 1899.
★ Περὶ του διασημοῦ της Ἑλληνικῆς φωνῆς, Αθήνα, 1899.
★ Πλάτωνικά προς τας ἀπείρους και τας Ριζαρείου κριτικές, Αθήνα, 1899.
★ Κριτικά εἰς Ὀμηρον και Ραβερμακίηρον ἐκδοσιν Διονυσίου του Ἀλικαρ-
ναδέως Α', Αθήνα, 1900.
★ Περὶ του νόθου των Πλάτωνος Νόμων Γ' και επανορθωτικῶν εἰς αὐτοὺς, Αθήνα, 1901.
★ Κριτικά εἰς Ὀμηρον και Ραβερμακίηρον ἐκδοσιν Διονυσίου του Ἀλικαρ-
ναδέως Β', Αθήνα, 1902.
★ Επανορθωτικὰ εἰς Δημήτριον τον Πενδοράκη, Αθήνα, 1903.
★ Η Ισοκράτους Ῥητορική ἀπὸ των λόγων αὐτοῦ πορίζομένη, Αθήνα, 1904.
★ Η του κ. Ἀνδρέου Σουλ φιλόλογικῇ και λογικῇ ὀνταμῇ ὑπὸ δύο ἐκδόσεων
αὐτοῦ μεταρρυθμῇ, Αθήνα, 1905.
★ Η του κ. Ἀνδρέου Σουλ ἀπολογία μὲλλον της κατηχητικῆς αὐτῶν ἐλέγχουσα, Αθήνα, 1906.

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΑΡΤΙΟΣ
Επὶς. καθηγητής της Φιλοσοφ. Σχολῆς του Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων
από το Κασέσοβο

Βιόλια τους

★ Σημειώσιν στην ιστορία της Ἑλληνικῆς παροικίας της Ἀργολικῆς κατὰ των
16ον αἰ., Ἰωάννη 1975.
★ Σημειώσιν στην ιστορία της Πάρου κατὰ των 18ο αἰ., Ἰωάννη 1980.
★ Οικονομικῆς και κοινωνικῆς παρατηρητικῆς στο Βιόλιον Ἰωαννίκων, Ἰωάν-
νη 1984.
★ Ἐκ «Παραπομπῆς πρὸς τὴν ἐπιστολὴν των ἐπιστολῶν των ὡς πρὸς της οἰκονομικ-
κῆς ιστορίας του Πρωτοκλήτου Ἰωαννίκων (1811-1814), Ἰωάννη 1985.
★ Παραπομπῆς διὰ τὴν στην ὑστερή Ἰστορικῆς πρὸς της Πρὸς-
ζας, Ἰωάννη 1986.
★ Η μὴ θέρεια στα επανέλεγχτα (16ος-20ος αἰ.), Αθήνα 1986.

45

Οργανοπαίχτες της Λάιστας

Νίκου Μ. Τζαμπούρα

Η Λάιστα είχε δικούς της οργανοπαίχτες. Είχαν δικό τους μαχαλά, πίσω από το σχολείο. Επειδή οι περισσότεροι άντρες του χωριού ήταν ξενιτεμένοι στην Μακεδονία-Θράκη το χωριό είχε έλλειψη από εργατικά χέρια. Ακριβώς αυτό το κενό το αναστήλωναν αυτοί. Έσκαβαν τα αμπελικά, έκοβαν χόρτα, ξύλα μέχρι και το χιόνι από τα σπίτια πετούσαν, όταν ο όγκος ήταν μεγάλος. Παράλληλα όμως είχαν και το όργανο βιοποριστικό-βοηθητικό μέσο.

Από διηγρήσεις της γαγιάς μου, των γονέων και άλλων ηλικιωμένων του χωριού, που αποτελούν έγκυρες πληροφορίες το κλαρίνο που μεσουράνησε από το 1890 μέχρι το 1940, για πενήντα (50) χρόνια περίπου ήταν ο Γκαϊτσης. Αθανάσιος Τριανταφύλλου Γκαϊτσης. Γεννήθηκε —σύμφωνα με το Μητρώο Αρρένων της Κοινότητας— το 1868 και πέθανε το 1950, 82 ετών. Ήταν, όπως αναφέρουμε, για πολλές δεκαετίες το κλαρίνο του χωριού, έκανε γάμους και πανηγύρια. Ενδεικτικά αναφέρω μεγάλους γάμους, όπως του Γιάννη Πριμπίρη, Μαργαριτί-πουλου, Νάσιου Καπέτου, Ιωαννίδη, Τάφα Γεωργίου του Τριανταφύλλου κλπ. Τελευταία του απαγόρευσε ο γιατρός να παίζει, γιατί έπαθε φύσιμα καρδιάς. Ο πατριώτης μας μουσικός Μαργαρίτης Κασιέλης είπε γι' αυτόν ότι είναι από τα καλλίτερα κλαρίνα.

Το παρακάτω τετράστιχο έχει σχέση με τον ίδιο:

Τί χάλερες Γκαϊτση
στης Μπάγιας το χωριό
να πάρεις το καρνέτο
που έχεσας κι αυτό.

Ήταν ο Γκέτσος με το βιολί, χαρακτηριστικός τύπος. Τις καθημερινές δούλευε καμίνι, για να επισκευάζει τα γεωργικά εργαλεία της εποχής, δικέλια, τσασιά, κασμάδες. Βιολί έπαιζε και ο αδελφός του, που πήγε στα Φάρσαλα. Ο Νάσιος ο Κουφός λαβούτο, αλλά ήταν και κουρέας. Είχε το κουτί με τα εργαλεία και κούρευε όλους στο ίδιο στυλ.

Ξέσπασε ο εμφύλιος πόλεμος. Σταμάτησαν τα πανηγύρια, τα κλαρίνα. Ο «σώσαν εαυτών...» Φύγαμε από το χωριό. Άλλοι σταμάτησαν στην Κόνιτσα, άλλοι στο Γιάννινα και άλλες οικογένειες τράβηξαν Δράμα, Καβάλα, Χρυσούπολη, Ξάνθη, Κομοτηνή, Αλεξανδρούπολη να βρουν τους ξενιτεμένους άντρες και να μείνουν όλοι μαζί.

Μετά από δύο χρόνια οι κοντινοί γυρίσαμε στο χωριό. Πέσαμε με τα μούτρα στη δουλειά «για να φτιάξουμε τα δσα γκαρμίστρενα».

Με την υπομονή, το μεράκι, την

δουλειά έγιναν πάλι τα σπίτια, ζώα, χωράφια και η ζωή μπήκε στον ρυθμό της ανάπτυξης. Έφτασαν τα πανηγύρια της Αγίας Παρασκευής πρώτα, δεκαπέντε Αυγούστου έπειτα. Οι οργανοπαίχτες έπρεπε να κάνουν ομάδα. Την έκαναν. Κλαρίνο ο Γρηγόρης Αλεξίου. Γαμπρός του Ντάφη από αδελφή. Η καταγωγή του ήταν από το Ελεύθερο. Δυνατό και καλό κλαρίνο. Δούλευε χωρίς διακοπή τριήμερα και χωρίς τα ξεκούραστα μετανάστευματα, τα σημερινά. Τις άλλες μέρες ήταν στο καμίνι. Τα βράδια έπινε και «μάλωνε» με την Κωσταντά. Έκανε πολλά παιδιά. Ένα από αυτά, ο Χρήστος παίζει κλαρίνο. Την Κωσταντά δεν την θυμάμαι ποτέ χωρίς κουλιά.

Πολλά γλέντια και καλά έγιναν με τον Γρηγόρη. Τον πλαισίωσαν ο Γκέτσος, ο Κουφός, ο Ντάφης με το ντέφι και άλλοι.

Έπειτα από χρόνια ο Γρηγόρης μας άφησε. Τώρα υπήρχε πρόβλημα κλαρίνου. Γιατί κανένας από το χωριό δεν μαθήτευσε σ' αυτούς.

Η νεολαία της εποχής εκείνης τράβηξαν αμέσως που αλλού; Στον Γκέτσο.

Ήθεσαν το θέμα, για το οποίο ήταν αρκετά γνώστης ο Γκέτσος και περιέμεναν απάντησή.

— Θα φέρω ΕΓΩ το καλλίτερο κλαρίνο, τους διαβεβαίωσε ο Γκέτσος, με εκείνη την αισιοδοξία, που τον διέκρινε.

Πράγματι έφερε τον Γιώργο Οικονόμου. Πολύ καλό κλαρίνο. Ερχόταν χρόνια στο χωριό και τα πανηγύρια εκείνα μένονταν αξέχαστα.

Τα χρόνια περνούν, οπότε μια χρονιά στο πανηγύρι της 15 Αυγούστου έκαναν την εμφάνισή τα «περικλίκια». Ήταν από τις καλλίτερες κοιμπανιές της εποχής εκείνης. Τυχερή σ' αυτό το θέμα η Λάιστα. Ζαγορίσιοι. Γνώστες όλων των εθίμων και των ιδιοτροπιών. Κλαρίνο ο Γιάννης Κότσης ή Γιάννης ο Χοντρός, όπως τον λέγαμε εμείς. Είχαν και δεύτερο κλαρίνο. Μαζί τους ήταν και ο Χριστόφορος Τζιούλης. Πρέπει —αν όχι πάντα— να ήταν και ο Τράκης από τους Κήπου. Ποιός δεν θυμάται το τραγούδι:

Αχ! ποιάς πλούσιος απέθανε
και πήρε βιός μαρὲ μαζί του!

Μια χρονιά ήρθε και ο περίφημος Μάνθος με το ντέφι του. Έκανε (με το ντέφι) πολλά «ακροβατικά», νούμερα, όπως πέταμα στον αέρα, χτύπημα με το πόδι και πολλά, τα οποία μας εντυπωσίασαν.

Το 1974, με την επιστράτευση, δεν έγινε κανένα πανηγύρι σε κανένα χωριό.

Ο Γιάννης ήρθε και δήλωσε... Παιδιά... και να το ήξερα ότι δραχμή δεν θα πάρω, την Λάιστα δεν την αφήνω... Έγινε ένα από τα

Το καλοκαίρι στη Λάιστα

του Ιωάννη Τζίμα

Στη γιορτή της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, στις 6 Αυγούστου έγινε θεία λειτουργία στο Εξωκκλήσι του Αγίου Χαράλαμπος με τη συμμετοχή από ανθρώπους που μένουν μόνιμα στο χωριό, αλλά και από ταξιδεμένους, όπως στην Ξάνθη, την Κομοτηνή, Αλεξανδρούπολη, Καβάλα, Δράμα και από τις μεγαλουπόλεις Θεσ/νίκη και Αθήνα.

Μίλησε ο επίκουρος Καθηγητής της Θεολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ιωάννης Κογκούλης για το πως ανακατασκευάσθηκε και μεγάλωσε το εξωκκλήσι αυτό και τις προσπάθειες που έγιναν για το έργο αυτό. Έτσι αυθόρμητα πολλοί συμπατριώτες λαϊστίνοι προσφέρθηκαν και έδωσαν χρηματικά ποσά για την αποπεράτωση, γεγονός που δείχνει την αγάπη για τον τόπο τους, σε ό,τι καλό πράγμα γίνεται στη Λάιστα.

Στη Λάιστα λειτουργούν δύο μαγαζιά και ένας ξενώνας δυναμικότητας 20 κρεβατιών, που προσφέρουν καλές υπηρεσίες, όπως φαγητό και άλλα απαραίτητα.

Το 15αύγουστο, στη γιορτή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου έγινε όπως κάθε χρόνο η καθιερωμένη θεία λειτουργία στην εκκλησία που τιμάται η μνήμη της. Την παραμονή δε ετελέσθη Μέγας Εσπερινός και περιφορά της Εικόνας της Παναγίας με τη συμμετοχή όλου του χωριού.

Επακολούθησε το γλέντι με το γνωστό και περίφημο συγκρότημα τοπικών λαϊκών οργάνων των Καψάληδων του γνωστού και από τον κυκλοφορήσαντα δίσκον από τον Σύλλογο Νέων Αρίστης «ΤΑ ΤΑΚΟΥΤΣΙΑ», που τόση ήταν η επιτυχία του ώστε και στη Θεσσαλία, μα ειδικότερα στη Λάρισα ο αριθμός των πουληθέντων δίσκων ξεπέρασε τους εκατόν πενήντα.

Αρχηγός του συγκροτήματος με το κλαρίνο του που ακούεται σ' όλη την Ελλάδα ήταν ο θαυμάσιος συνεχιστής των αξέχαστων Ζαγορίσιων συγκροτημάτων του Νικόλα Νίνου, του Μήτσιου του Γκανά και του Καψάλη, του Τσερβαριώτη βιολιστή Καψάλη και τόσων άλλων λαουπέρηδων και τραγουδιστών που με το ντέφι τους (Νταϊρέ) σαν τον Ζιούλη σκόρπιζαν ρίγη συγκινήσεως και χαράς.

Αξιοσημείωτο γεγονός ήταν η βράβευση του επίτιμου Προέδρου του Συλλόγου Ιωάννου Βαρτζοπούλου, από τον νυν Ιωάννη Κογκούλη για τις μεγάλες προσφορές που έκανε σε έργα της Λάιστας.

Θα πρέπει να επαινέσουμε ακόμα το ενδιαφέρον που δείχνει ο χωριανός μας δάσκαλος Νικόλαος Τζαμπούρας να τον συγχαρούμε δε για την προαγωγή που του έγινε από την ανάθεση της Διευθύνσεως του Σχολείου που υπηρετεί στη Λάιστα.

Ευχαριστίες και έπαινος πρέπει να εκφρασθεί και προς τον Γιάννη Καντανώνη, που με την κάμερά του και με συμπαραστάτη τον Γιώργο Μέρτζη έπαιρναν στιγμιότυπα από τους χορούς και από τα αξιοθέατα της Λάιστας.

Λάρισα, 21 Σεπτεμβρίου 1990
Ι. Τζίμας

καλλίτερα πανηγύρια, με συμμετοχή όλων των χωριών, αφού αλλού δεν ακουστήκαν όργανα.

Έπειτα ο Γιάννης έφυγε στην Αμερική και η Λάιστα έπεσε σε «κλαρινικό» μαρασμό.

Συσκέψεις και συμβούλια στο Γαλι-Καφενέ αλλά εμείς κλαρίνα δεν είχαμε. Θυμάμαι μια παρὰ από τον Λεμονιά που ήταν φλογέρες. Και πολλοί Λαϊστίνοι, σεβόμενοι τον εαυτό τους έλεγαν ότι εγώ δεν χαράμιζομαι με αυτά τα όργανα. Δύσκολες ώρες.

Όπου αναπήδησαν, σαν τραγουδιστές, τα παιδιά του Περιική Γατσέλου, ο Χρήστος και ο Γιάννης.

Το θέμα των οργανοπαϊχτών το πήραν αυτοί επάνω τους. Φέρνουν τον Χαλιγιάννη. Καλό κλαρίνο, επαγγελματίας. Τραγουδι ο Χρήστος.

Το πανηγύρι από τότε παίρνει

μια χρονιά άλλη που πολλά λαϊκοδομητικά. Πολλά μηχανήματα. Μυρίζει λίγο κέντρο. Ηχεία, μικρόφωνα όλα αυτά... Στο ίδιο «στυλ» και ο Κόκκινος ο Σταύρος, που μας ήρθε μια χρονιά.

Ο κόσμος τους συνήθισε και έγιναν ικανοποιητικά γλέντια.

Όμως στο θέμα των οργανοπαϊχτών πάντα η Λάιστα έχει τύχη. Γιατί ο Γρηγόρης ο Καψάλης αποχωρεί οριστικά από το Τσεπέλοβο και από το 1987 έρχεται στη Λάιστα. Όταν ήρθε στο χωριό την πρώτη δηλώνση που έκανε ήταν: Επ' όσον μπορώ και παίζω κλαρίνο την Λάιστα δεν την εγκαταλείπω. Ο Γρηγόρης γέννημα και θρέμμα του Ζαγοριού, γνώστης ηθών και εθίμων του τόπου, ενσάρκωτης της μουσικής παράδοσης, φύλακας των παλαιών - ωραίων τραγουδιών, μας χαρίζει αξέχαστα πανηγύρια.

Ζαγορίσιοι ποιητές

«Συλλογή ποιημάτων αφιερωμένων» είναι ο τίτλος της πλακέτας με στίχους που μας πρόσφερε τελευταία ο Δοβριανίτης κ. Αριστοφάνης Παπαλεξίου. Ποίηση τρυφερή, μουσική, ερωτική, που αναβλύζει ευαισθησίες άλλων εποχών όπως δηλώνεται από τους στίχους που ακολουθούν.

Αφιερωμένο στην Πασχαλιά

Εμπρός μου πάντα πρόβαλλες
ανέγερτη οπτασία
ξωτικό ρόδο ανέτειλλες
σαν θεία γοητεία.

Τ' αποσπερίτ' τ' ασημί
το φως που λαμπυρίζει
τ' αυγερινού το γιασεμί
σαν η αυγή ροδίζει.

Ήλπε μου αβασίλευτε
χαρά κι απαντοχή μου
καίμ' μου απαγίδευτε
ανάσα και ζωή μου.

Αχ! να μπορούσα τ' όραμα
σάρκα να το ποτίσω
σ' αστείρευτο παράδεισο
τ' όνειρο ν' αναστήσω.

Αφιερωμένο στη Ρούλα

Μοιάζει λουλούδι άγγιχτο
μοσχοβολούν τα γύρω
όνειρο πλάνο ανέφικτο
που στάζει τ' άγιο μύρο.

Τα μάτια σπινθιρίζουνε
το γέλιο χρυσαφίζει,
τ' όμορφο γοργοπάτημα
τ' αγινόερο σκορπίζει.

Κελάδημα τα λόγια σου
τα χείλη σαγηνεύουν
ολόλευκα τα δόντια σου
αγάπες ζωντανεύουν.

Αχ! να ήταν Θεού θέλημα
να γίνω της πνοής σου
αιθέριο ριζοβόλημα
στην αύλη ψυχή σου.

Χαρισμένο στη Νούλα

Σε ονειρεύτηκα αιθέρια,
άδολη, αγνή, ευωδιαστή
να ριζοβολάς σ' αστέρια
φωτοβολίδα ταιριαστή.

Το χαμόγελο ν' αστράφτει
σαν στη ρεματιά ρυάκι
η ματιά σου σαν διαμάντι
να βυθομετρά φαράγγι.

Στον ύπνο μου σαν σε θωρό
πλανεύτρα, μαγεμένη
πως και στο ξύπνο θα μπορώ
να μη σε θωρώ σαν ξένη;

Όταν αργά χαμογέλας
λαμποκοπούν τα γύρω
κι' όταν πάλι γλυκομιλάς
μοσχοβολάει το μύρο.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΑΣ ΓΡΑΦΟΥΝ

Η γη κάποια στιγμή στο μέλλον

Ήταν η χρονιά που τ' άλογα αφηνιασμένα καλπάζαν στα λιβάδια. Κι οι σοφοί του αιώνα βγάλαν αδιάβαστα φριμάνια. Η χρονιά με τις εκρήξεις των ήλων... το χάσιμο των στιγμών — το σταμάτημα των πηγών.

Η άμπτυη δεν έφερε παλαιοίρα να φουσκώσει τα νερά. Γυναίκα του νότου έθαψε αμίλητη το δίχτυ του ψαρά. Ο χρόνος δεν κύλησε, τη ρόδα του κουράστηκε να τη γυρνά. Βούλιαξε η άβυσσος στην απύθμενη της απονία.

Εκείνη την απρόσκλητη χρονιά, η γη στους γαλαξίες και στους πλανήτες ράγισε. Συνταίριαζαν καταιγίδες με πάγους και φωτιές και στίχους ποιητή που στην τρέλλα άντεξε.

Ετρίξε του Άτλαντα ο σβέρκος πετώντας γύρω του ασήμι, από κείνο που του Ήραιστου φοβάται το καμίνι. Κι οι Θεοί σωπαίλοι αρνούνται την ανυπαξία. Κι οι προφήτες λυπημένοι σε χρησμούς, δίνουν αξία.

Κι η χρονιά εκείνη, που όλοι πρόσμεναν ανα φύγει έμεινε. Να ξεσκονίζει τα βράχια από τ' αλάτι μιας θάλασσας που 'χε χαθεί. Να διώχνει τη δροσιά να φέρνει χιόνι απ' των γιγάντων την κορφή.

Κι όταν κουράστηκε, ξεπόστασε σ' ανθρώπινη αγκαλιά ρουφώντας απλήστα μεδούλι απ' το μέλλον που ξεπρόβαλε δειλά. Αρσινόη Τσακαλογιάννη

Αφιέρωμα

Στους ανθρώπους που αγωνιστήν για τη σωτηρία της φύσης! Στους λιγοστούς που αγωνίζονται να σώσουν τον Εθνικό Δρυμό Βίκου-Τύμφης-Αώου και της Β. Πίνου (Βόλγα Κάλντα) από την αισχροκέρδεια και την ποταποτήτα, φαινόμενα μιας υποβαθμισμένης εποχής.

Από το παρελθόν της Δοβράς, Ιστορικά Θρύματα συλλεγόμενα από το Νοσταλγό

Συνέχεια από τη σελ. 115

θρῶπος πνιγμένος, σκάλωσε σε τσιγκέλι. Έρριξαν κι άλλα τσιγκέλια να τον πιάσουν. Όπως τον ανέβαν έτρεχαν στο πηγάδι κίτρινα υγρά, η σήψη είχε προχωρήσει... Με τα πολλά έφτασε ο νεκρός ψηλά και αναγνωρίστηκε. Ήταν ο Αίτος. Παιδαγωγός η εκδοχή της Αστυνομίας: πήγε να κρυφτεί στο πηγάδι, κουράστηκε, του λύθηκαν τα χέρια, πνίγηκε. Ένα σκουπίδι, ένα τίποτα ήταν το γυφτάκι! Εδραιωμένη για πάντα γνώμη των χωριανών: τον σκότωσε η Αστυνομία. Τον έρριξε στο πηγάδι για να θολώσει τυχόν ανακρίσεις. Για το Λίτο η κοινή γνώμη είχε εκδόσει αθωοτικό βούλευμα. Ύστερα οι χωριανοί έκλεισαν το πηγάδι με σανίδες όπου ξεράθηκε και τότε το πάστρεψαν, έβγαλαν με το κουτάλι και το τελευταίο λασπόνερο, έρριξαν καντάρα ασβέστη. Το χειμώνα φούσκωσε το νερό, ανέβηκε ως τα «κοιτούρα», λαγάρισε. Ξέχασαν οι άνθρωποι την πρώτη σιχασιά και άρχισαν πάλι να το πίνουν, ξεχάστηκε και ο Αίτος...

Η Αρχαιοελληνικά ονόματα

«Εν μέρει για να εξακριβώσω μια εποχή, εν μέρει και την ώρα να περάσω...» όπως λέει ο Καβάφης, εντόνησα κάποτε στον Εκλογικό Κατάλογο Δοβράς του 1920 και τον εσχολίασα απ' αυτές τις στήλες (Σύμμικτα, φύλο 78, Σβριος 1984). Προσθέτω κάποιο σχολίο, ύστερα από τόσα χρόνια, με ένα νέο στοιχείο που μόλις τελευταία το διέκρινα, συσχετίζοντάς το και με μια εκτός καταλόγου παρατήρηση. Νομίζω πως η έρευνά του έχει κάποιο ενδιαφέρον. Πρόκειται για το φαινόμενο της ελληνιστικής μυθολογίας και Ιστορίας. Δεύτερο, επειδή βρισκόμαστε χρονικά λίγο πριν από την αναμενόμενη ενσωμάτωση της περιοχής μας στο ελληνικό κράτος —συνεπεία και των ακουσμάτων στο Σχολαρχείο— έχουμε ένα ρομαντικό πληροίωμα προς κάθε τι το αρχαιοελληνικό. Με την αραιώση των χριστιανικών βαπτιστικών ονομάτων ίσως δηλώνεται, για ένα μικρό χρονικό διάστημα, μία αποστασιοποίηση της κοινωνίας μας, όχι από την πίστη, μα από τον χριστιανικό διάδοχο που τον βίωνε επί αιώνες. Όπως γίνεται συνήθως: ρύαρε η υπόθεση στις ράγες της μίμησης και της μόδας όπου εξαντλήθηκε και το ρομαντικό αυτό νεφέλωμα διαλύθηκε μεταπολεμικά. Μπορούμε να εξετάσουμε το ζητούμενο και από άλλη οπτική γωνία και να ζητήσουμε απόκριση στο ερώτημα: Γιατί στα δυτικά του Ζαγοριού καμποχώρια δεν παρουσιάστηκε το ίδιο φαινόμενο; Μήπως επειδή εστερονότο τότε ελληνικής παιδείας, ενώ στη Δοβρά λειτουργούσε Σχολαρχείο πριν του 1874;

Ο ΝΟΣΤΑΛΓΟΣ

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ ΕΡΓΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΡΥΜΟΥ ΒΙΚΟΥ

Υστερα από την απόφαση του Δασαρχείου Ιωαννίνων να διορίσει τρεις εργάτες για την καθαριότητα του Εθνικού Δρυμού στην περιοχή, που περιλαμβάνονται μεταξύ των Κοινοτήτων Μονοδενδρίου - Βίτσας - Βραδέτου. Θέλουμε να ελπίζουμε πως υπάρχει κάποιο ενδιαφέρον από μέρους της πολιτείας για την προστασία της χαράδρας του Βίκου.

Αλλά αυτό δεν αρκεί, γιατί η πρόβλεψη για την πρόσληψη των εργατών αυτών είναι μόνο για τρεις μήνες. Επομένως δεν μπορούμε να πιστέψουμε πως θα γίνει συστηματική και ολοκληρωμένη καθαριότητα της χαράδρας.

Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να προσληφθούν όχι τρεις αλλά περισσότεροι εργάτες σε μόνιμη βάση, οι οποίοι να είναι παράλληλα και φύλακες του Εθνικού Δρυμού. Καθημερινά ο αριθμός των επισκεπτών αυξάνεται σημαντικά και μόνο από την είσοδο του Μονοδενδρίου επισκέφτηκαν τη χαράδρα κατά τη φρετινή καλοκαιρινή περίοδο περισσότεροι από 9.000 επισκέπτες.

Αντιλαμβάνεται κανείς πόσο απαραίτητη είναι η φύλαξη της χαράδρας. Ένας μεγάλος αριθμός επισκεπτών, κυρίως αλλοδαπών, διασχίζουν τη χαράδρα πεζή και δεν είναι λίγες οι φορές που διανυκτερεύουν κιόλας μέσα στη χαράδρα ανάβοντας μάλιστα και φωτιές με όλους τους γνωστούς κινδύνους για πρόκληση πυρκαγιών αλλά και ρύπανσης του περιβάλλοντος.

Σε όλα τα σημεία της διαδρομής πλούσια η εμφάνιση από μεταλλικά κουτιά, πλαστικά μπουκάλια, χαρτιά κλπ.

Και πουθενά δεν υπάρχει μία κατατοπιστική πινακίδα.

Οι περισσότεροι από τους επισκέπτες δεν ξέρουν αν μπαίνουν στον πυρήνα του Εθνικού Δρυμού και ποιές απαγορευτικές διατάξεις υπάρχουν. Μάλιστα λείπουν και οι καθοδηγητικές πινακίδες που να οδηγούν τους πολυπληθείς επισκέπτες στον προορισμό τους. Τρεις πινακίδες, που τοποθετήθηκαν με ιδιωτική πρωτοβουλία (από το Σύλλογο Μονοδενδριτών και φίλων του Βίκου) δε νομίζω να εξυπηρετούν απόλυτα και σωστά.

Θα πρέπει η Δασική Υπηρεσία, μαζί με τους εργάτες να τοποθετήσει αμέσως και τις σχετι-

κές πινακίδες, γραμμένες σε τρεις γλώσσες, για να εξυπηρετούν σωστά και να διευκολύνουν τους ξένους κυρίως επισκέπτες, οι οποίοι όπως διαπιστώσαμε ταλαιπωρούνται φοβερά. Για τη δαπάνη νομίζω πως δεν πρέπει να γίνεται λόγος είναι τόσο μικρή.

Επίσης να δραστηριοποιηθεί η Δασική Υπηρεσία και με τη συνεργασία της τοπικής Αστυνομίας να απαγορεύει την ανεξέλεγκτη κατασκήνωση επισκεπτών στο ύπαιθρο, μέσα στα όρια του Εθνικού Δρυμού.

Είναι θαύμα πως γλυτώσαμε ως τα σήμερα από κάποια πυρκαϊδά. Τα τροχοσπίτα κατά δεκάδες σταθμεύουν όπου βολεύονται οι οδηγοί τους με όλα τα συνεπακόλουθα δυσάρεστα αποτελέσματα από την κατάσταση αυτή.

Θα πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα αν θέλουμε πραγματικά να προστατέψουμε και να φυλάξουμε αυτή την εθνική μας κληρονομιά, το πανέμορφο αυτό τοπίο της χαράδρας του Βίκου.

Αυστηρός επίσης πρέπει να γίνεται έλεγχος και στους κυνηγούς οι οποίοι πλησιάζουν επικίνδυνα τα όρια του εθνικού δρυμού, παραβιάζοντάς τα πολλές φορές, αγνοώντας προφανώς πως το κυνήγι απαγορεύεται αυστηρά στον πυρήνα του εθνικού δρυμού (άρθρο 6 παρ. 1 του Ν.Δ. 966/71).

Οι μόνιμοι φύλακες θα συμβάλλουν τα μέγιστα στην προστασία του Εθνικού Δρυμού, επιτηρώντας καθημερινά την περιοχή από τους λαθραίους υλοτόμους καθώς και εκείνους, που παράνομα προβαίνουν στην εξόρυξη οχιστολιθικών πλακών.

Έχουν προξενήσει μέχρι τώρα τόσες πληγές στο πέτρινο δάσος όχι άλλες. Είναι υποχρέωση όλων μας να διατηρήσουμε τον τεράστιο αυτόν πνεύμονα της χώρας μας, μοναδικό στολίδι της Ευρώπης ανέπαφο από τις αλόγιστες ενέργειες του ανθρώπου και τις επεμβάσεις του σύγχρονου πολιτισμού.

Αξίζει να τον χαιρόμαστε όπως είναι με την άγρια μεγαλοπρέπεια και την οργιαστική βλάστηση. Τον σεβάστηκαν τόσο αιώνες. Είναι κρίμα στη δική μας εποχή να υποστεί βλάβες ανεπαρόχθως.

Σ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΖΑΓΟΡΙΣΙΑ ΠΕΝΘΗ

Στις 5 αυτού του μήνα, πέθανε και κηδεύτηκε στα Γιάννενα με μεγάλη συμμετοχή φίλων και γνωστών ο συνταξιούχος κτηνίατρος ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ από τη Βίτσα του Ζαγορίου μας.

Από το 1937, που πήρε το πτυχίο της Κτηνιατρικής, στο Πανεπιστήμιο Περούτζιας της Ιταλίας, υπηρέτησε σχεδόν αποκλειστικά στα Γιάννενα με εξαίρεση τα πρώτα χρόνια που πρωτοδιορίστηκε στην Πρέβεζα.

Διετέλεσε για πολλά χρόνια Νομοκτηνίατρος Ιωαννίνων και συνταξιοδοτήθηκε σαν Επιθεωρητής Κτηνιατρικών Υπηρεσιών Ηπείρου. Ταυτόχρονα, μετά την αποχώρηση του ασημένιου Κτηνίατρου Καθηγητού Εξάρχου, διετέλεσε και Διευθυντής της τότε Υ.Π.Α.Η. (Υπηρεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης Ηπείρου).

Στον πόλεμο του '40 υπηρέτησε σαν αξιωματικός και κατά την κατοχή στρατεύτηκε εθελοντικά στην πολιτική οργάνωση της Εθνικής Αντίστασης της περιοχής του. Μετά την συνταξιοδότηση και για ένα χρονικό διάστημα, διηύθυνε το πολιτικό γραφείο του Ευάγγελου Αβέρωφ στα Γιάννενα, με τον οποίο συνδεόταν με προσωπική φιλία.

Ο Θεόδωρος Σακελλαρίδης, παντρεμένος με την εκλεκτή Ζαγορίσια δασκάλα (από τις Νεγάδες) Ελένη Οικονόμου, υπήρξε ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος και επιστήμονας με πλούσια προσφορά και ένας ευπαιθόνης Ζαγορίσιος, που τίμησε με το ήθος του και την αδρή προσωπικότητά του τον τόπο της καταγωγής του.

Ας είναι ελαφρύ το Γιαννιώτικο χόμα που τον σκέπασε και αιώνια η μνήμη του.

B.T.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓ. ΜΠΟΓΚΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΙΔΙΩΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

του ΛΕΥΤΕΡΗ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Συνέχεια από τη σελ. 116

μαντραβίτσα (η), ακροχορδών πάθηση δερματικής των χειρών ιδίως. Λέγεται και αρίτσιους (βλαχ. aricio = σκαντζόχοιρος). Τις μαντραβίτσες μερικοί τις περιέσφιγγαν με μεταξωτή κλωστή κι έτσι μαραίνονταν και έπεφταν.

μαξ' λάρα (η), μεγάλο μακρύ μαξιλάρι, για ερεισίνωτο των καναπέδων.

μαξούμ' (το) το νήπιο, πληθ. μαξούμια. Πιθ. λέξη ιδιωματική των Τουρκογιαννιωτών.

μάρα (η), ο πόθος, ο καϊμός, από το ρ. μαράννομα.

μάρανθους (ο), ο κηρευτικός άνηθος.

μάραθου (το), είδος άγριου άνηθου, βλ. λ. μάλαθρο.

μαρίτσια (τα), μικρά ψάρια

της λήμης, ίσα με σαβρίδια, ονομαστά για τη νοστιμάδα τους. Εξαφανίστηκαν σχεδόν όλα, από την εποχή που οι Ιταλοί έφριξαν στη λήμνη τον γόνιμο των παμφάγων κυπρίνων.

μαρκιούμι, αναμασώ (για χορτοφάγα ζώα).

μαρκαλιέτι (-λιέται) για πρόβατο που βρίσκεται σε οργανό. Ουσ. το μαρκάλ' σμα.

μαρμάγγα (η), η αράχνη (έντομο). Η λέξη γνωστή μόνο στη φρ. «θα σι φάει η μαρμάγγα» (απειλή).

μαρμάρα (η), (φοράδα) στείρα. Επίσης η «ουδέποτε εγκυμονήσασα αμνάς».

Μάρτ' ς (ο), ο Μάρτιος «ο ανθροσπουδιώχ' ς» (Λεφτ. κατά Φαν.).

(Συνεχίζεται)

ΖΑΓΟΡΙΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ενδιαφέρουσες εκδόσεις Ζαγορίσιων συγγραφέων που αφορούν το Ζαγόρι.

Διατίθενται σε χαμηλές τιμές από την ΙΛΕΖ. Μπορείτε να τα προμηθευτείτε για τον εμπλουτισμό της ατομικής σας βιβλιοθήκης ή για ένα καλό δώρο στους ξενιτεμένους συμπατριώτες σας.

1) Από τα Γραφεία της Ι.Λ.Ε.Ζ. Σίνα 4 και
2) Από το Κατάστημα Καλλυντικά ΚΥΡΙΑΖΗ, Λ. Βύρωνος 21 Γιάννενα.

Επίσης στις παραπάνω δ/σεις διατίθεται και ο δίσκος «Παραδοσιακό γλέντι στο Ζαγόρι της Ηπείρου» Συλλόγου Νέων Αρίστης, τηλέφ. 0651-26.266 και 0651-72.224.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΕΝΗΣΕΙΣ

ΚΟΥΚΟΥΛΙ: Ο Χρήστος και η Δώρα Τσουμάνη απέκτησαν το πρώτο τους αγοράκι. Να τους ζήσει.

Οικογένεια Αχ. Λένη

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ

ΦΡΑΓΚΑΛΕΣ: Έγινε στις 9 Σεπ/βρίου στη Μητρόπολη Ιωαννίνων, η βάπτισμα της κορούλας του Παναγιώτη Τσιούρη και της συζύγου του Θεανώς, το γένος Αθαν. Σακελλαρίδη. Νουνά η κ. Ευαγγελίτσα σύζυγος του οδοντίατρου Θωμά Τζέμα, που της χάρισε το όνομα Μαρία -Ευφροσύνη.

Στο μυστήριο παραβρέθηκαν αρκετοί συγγενείς και φίλοι του ζευγαριού.

«Το ΖΑΓΟΡΙ μας» εύχεται να τους ζήσει.

ΚΑΛΟΥΤΑ

● Το ζευγάρι Μιλτιάδης και Ναυσικά Σακελλαρίου στις 9 Σεπ/βρίου, βάπτισαν στον Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου Ιωαννίνων το χαριτωμένο τους αγοράκι, ανάμεσα σε πολλούς συγγενείς και φίλους.

Ανάδοχος ο καθηγητής Μαθηματικών κ. Σταύρου που του χάρισε το όνομα Ξενοφών.

Εύχομαι να τους ζήσει.

Θ.Σ.

● Στο Σικάγο Αμερικής, σε ορθόδοξο Ελληνικό ναό, τον Ιούνιο, έγινε η βάπτισμα της εγγονής του Θύμιου Βαϊνίκου και της συζύγου του Βασιλείας το γένος Ν. Γραβάνη. Νουνός ο οφθαλμίατρος κ. Ντίνος Βίκας που της έδωσε το όνομα Ευθυμία και Βικτωρία. Υστερα από τη βάπτισμα ακολούθησε γλέντι σε κέντρο της ελληνικής παροικίας.

Εύχομαι να τους ζήσει.

Θ.Σ.

ΓΑΜΟΙ

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ: Το καλοκαίρι που πέρασε παντρεύτηκαν τα παρακάτω τρία Τσεπελοβιτόπουλα λεβεντόπαιδα, με τρεις ξαχαμένους κοπέλες:

— Ο Γιώργος Διομ. Καραβασιλίδης με την Ακριβία Αχ. Τάγκα.

— Ο Λάμπρος Κ. Φερεντίνος με τη Βούλα Ρισβάνη και

— Ο Κωνστάνης Γεωρ. Φερεντίνος με τη Μαίρη Παδίου.

Στα τρία νεαρά ζευγάρια η ζωή τους να είναι ευτυχισμένη και με πολλά παιδιά και τα πιο θερμά μου συγχαρητήρια στις οικογένειές τους.

Ε.Γ.

— Στην Αθήνα και στον Ιερό Ναό Αγίου Παντελεήμονος έγινε εν μέσω των οικείων, συγγενών και πολλών φίλων ο γάμος του Ιατρού κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Δ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ από την ΠΕΤΡΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ με την εκλεκτή της καρδιάς του, δεσποινίδα Διδ/σα ΜΑΡΗ Α. ΚΟΡΩΝΙΔΟΥ από την Κατερίνη. Ευχόμαστε ολόψυχα στο ταίριαστού ζευγάρι να ζή-

σουν με υγεία, χαρά και κάθε ευτυχία.

Ο παππούς και η γιαγιά
ΑΠΕΛΟΣ και ΠΑΝΑΓΩΤΑ
ΔΑΛΑΠΕΛΗ

ΑΝΩ ΠΕΔΙΝΑ: Στις 14 Ιουλίου στο Ιερό Ναό Αρχιμανδρείου Ιωαννίνων, έγιναν οι γάμοι του Δημητρίου Ευγ. Καλογιέρου τοπογράφου μηχανικού και της Αφροδίτης Θ. Μακρή διδασκαλίσσης-Νηπιαγωγού. Κουμπάροι παρέστησαν ο Τούντας Νικόλαος ταξίαρχος ε.α. και η σύζυγός του Μαρία Τούντα μαία. Επακολούθησε γλέντι μέχρι πρωίας στο Κέντρο «ΠΑΝΟΡΑΜΑ» με το συγκρότημα Γατσέλου.

Φιλ. Κανίκα

ΘΑΝΑΤΟΙ

ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ: Πέθανε στα Γιάννενα σε βαθύ γήρας (101 ετών) ο καλός πατέρας και άριστος οικογενειάρχης Βασίλειος Γραβάνης και κηδεύτηκε στις 16 Σεπτεμβρίου στη γενέτειρά του το Μονοδένδρι.

Αιωνία του η μνήμη.

— Πάνω στην ώρα της δουλειάς ενώ έκοβε καυσόξυλα, πέθανε ξαφνικά από ανακοπή της καρδιάς του ο Σπύρος Γκόντος αφήνοντας άναυδη τη μικρή κοινωνία του χωριού του, γιατί παρά τα 87 χρόνια της ηλικίας του ήταν σφριγηλός και εργατικός. Εξυπηρετώντας τους συγχωριανούς του σε κάθε είδους χειρωνακτική εργασία αλλά παράλληλα ήταν και ψάλης στην εκκλησία του χωριού επί τριάντα ολόκληρα χρόνια.

Σ. Θεοδώρου

ΦΡΑΓΚΑΛΕΣ:

● Τον Ιούλιο πέθανε στις Φραγκάδες όπου και κηδεύτηκε η Αφροδίτη Τζαφλίδη, σε προχωρημένη ηλικία. Στα παιδιά της και λοιπούς συγγενείς της εκφράζουμε τα θερμά μας συλλυπητήρια.

● Πέθανε και κηδεύτηκε στις Φραγκάδες το Σεπτέμβριο σε ηλικία 90 ετών η Αντιγόνη Τσιμπούλου.

Η εκλιπούσα ανήκε στις γυναίκες που στο πέρασμά τους αφήνουν ανεξίτηλα τα σημάδια της νοικοκυράς, της καλής και εντίμου συζύγου και μητέρας και της ευγενούς και γαϊάτης καλωσύνης αφέντρας του Ζαγοριού.

Στα παιδιά της εκφράζουμε τα συλλυπητήριά μας.

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ: Απεδήμησαν ειρηνικά εις Κύριον και ετάφη το σώμα της στη γενέθλια γη πλήρης ημερών (96 ετών) η Μελανθώ Βασιλάκη γλυκομιλητή και αξιοπρεπής με γνήσια ζαγορίσια ανατροφή. Πίσω της άφησε να την ενθυμούνται στοργικά παιδιά, εγγόνια, δισέγγονα. Ελαφρό το χόμα της και θερμά συλλυπητήρια στους συγγενείς της.

«Το Ζαγόρι μας»

ΠΑΠΗΓΚΟ: Απεβίωσε στις 14-8-90 και κηδεύτηκε στο χωριό της Μικρής Πάπιγκο η Βασιλική Τηλεμάχου Τσελλίδου.

Το «Ζαγόρι» μας εκφράζει τα θερμά του συλλυπητήρια στους συγγενείς της.

ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΤΩΝ ΖΑΓΟΡΙΣΙΟΠΟΥΛΩΝ ΣΤΑ ΑΝΩΤΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Σε όσα παιδιά πέτυχαν στις εξετάσεις για την εισαγωγή τους στα Α.Ε.Ι. —και για όσα φυσικά έφτασαν πληροφορίες στο περιοδικό μας— εκφράζουμε τα θερμά μας συγχαρητήρια και τους ευχόμαστε καλή πρόοδο.

1. Βαρζώκα Αλεξάνδρα του Βύρωνος 1η ΑΣΟΕ Αθηνών από το Κατέσσοβο.

2. Βάντζιος Κων/νίνος του Αθανασίου Ανωτάτη Γεωπονική Αθηνών από το Μονοδένδρι.

3. Παπαρούσης Χριστόδουλος του Διονυσίου Ανωτ. Γεωπονική Αθηνών από τη Βίτσα.

4. Γραβάνη Ελισάβετ του Παναγιώτου Κτηνιατρική Θεσ/κης από το Μονοδένδρι.

5. Σακελλαρίδης Θεοφάνης του Μιχαήλ, Χημικό Ιωαννίνων από τη Βίτσα.

6. Σιατούφης Γεώργιος του Νικολ. Φυσικό Ιωαννίνων από τις Φραγκάδες.

7. Τσεργιογιάννης Μιχαήλ του Θεοδώρου Παιδαγ. Τμήμα Ιωαννίνων από το Μονοδένδρι.

8. Λεοντίδη Όλγα του Βασίλ. Νομική Θεσ/κης από τις Φραγκάδες.

9. Καρρά Αμαλία του Νικολάου, Θεολογία Θεσ/κης από τη Μανασή.

10. Πιτσινέλης Γεώργιος του Αιμιλίου, Φιλολογία Αθηνών από τη Μανασή.

11. Ντέκου Αικατερίνη του Βασίλ. Αγγλική Φιλολογία Αθηνών από το Φλαμπουράρι.

12. Τσουπενάκη Αικατερίνη του Κων/νου Φιλολογία Αθηνών από το Φλαμπουράρι.

13. Χατζόπουλος Άγγελος του Δημητρίου, Σχολή Ναυτικών Δοκίμων από το Τσεπέλοβο.

14. Τζιάφου Ελένη του Δημητρίου, Φιλοσοφική Ιωαννίνων από το Κατέσσοβο.

15. Τσαβαλιά Φαίδρα, Παιδαγωγικό Τμήμα Θεσ/κης από το Τσεπέλοβο.

16. Γκουνοπούλου Παντελής του Χριστ. Ιατρική Ιωαννίνων από το Κουκούλι.

17. Φατούρου Κλεονίκη του Θρασυβ. Σχολή Μ.Μ.Ε. από το Κουκούλι.

18. Πέλλα Πετρολαράκη-Δάνου, Αγγλική Φιλολογία Θεσ/κης από το Μονοδένδρι.

Ακολουθούν ευχές και συγχαρητήρια φίλων, συμπατριωτών και συγγενών των επιτυχόντων.

— Στην αγαπητή μας ανειψιά και εξαδέλφη Αλεξάνδρα Β. Βαρζώκα που πέτυχε πρώτη στην Α.Σ.Ο.Ε.Ε. Αθηνών εκφράζουμε θερμά συγχαρητήρια ευχόμενοι και σε ανώτερα.

Αχιλλέας, Άλκης, Κώστας, Κίμων (Κουκούλι)

— Στην Κλεονίκη Φατούρου και στον Παντελή Κουνόπουλο που πέτυχαν αντίστοιχα, στη Σχολή Επικοινωνιών και μέσων μαζικής ενημέρωσης και στην Ιατρική Σχολή Ιωαννίνων. Θερμά συγχαρητήρια και σε ανώτερα.

Οικογένεια Αχιλλέα Λένη (Κουκούλι)

— Στην αγαπημένη μας ανειψιά Φαίδρα Τσαβαλιά που πέρασε Παιδαγωγικό Θεσ/κης θερμά συγχαρητήρια υγεία και δύναμη για τις παραπάνω σπουδές της.

Οικ. Γεωργ. Γκαγκοπούλου

— Εκφράζουμε τα θερμά μας συγχαρητήρια στους συγχωριανούς μας Φραγκιαδιώτες:

— Όλγα Β. Λεοντίδη, που πέρασε στη Σχολή Νομικής Θεσ/νίκης.

— Γιώργο Ν. Σιατούφη, που πέρασε στη Σχολή Φυσικής Ιωαννίνων.

Οικογ. Θαν. Σακελλαρίδη.

— Οι οικογένειες των αδελφών Ανδρέα και Οδυσσέα Τόλογλου, συγχαίρουν τις Κατεσοβίτισσες, Έλενα Τζιάφου και Αλεξάνδρα Βαρζώκα, καθώς και τις οικογένειές τους για την επιτυχία τους στα Α.Ε.Ι.

Επίσης εκφράζουν τα θερμά τους συγχαρητήρια στον Άγγελο Χατζόπουλο και την οικογένειά του, για την επιτυχία του στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων.

— Επίσης η Φιλομήλα Τόλογλου εκφράζει στους επιτυχόντες Έλενα Δημ. Τζιάφου (Φιλοσοφική Ιωαννίνων), Αλεξάνδρα Βύρωνος Βαρζώκα (ΑΣΟΕ Αθηνών) Φάνη Μιχ. Σακελλαρίδη (Χημικό Ιωαννίνων) Άγγελο Δημ. Χατζόπουλο (Σχολή Ναυτικών Δοκίμων) τα θερμά της συγχαρητήρια και τους εύχεται καλή φοίτηση.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Βλάχος Γεώργιος
Βούρη Π. Ειρήνη
Γκόντος Ευγένιος
Ζησίδης Κων/νος
Καρατζάς Ιωάννης
Καρπούζης Βασίλειος
Κοντογιάννη Γ. Ευγενία
Ντιναλέξη Αθηνά
Παταγεωργίου Θ. Ηλίας
Παπαπούλου Χρήστος
Παπουτσής Ι. Γεώργιος
Πασχάλη Ευθαλία
Σακελλαρίου Μ. Δημήτριος
Τρίγκη Σοφία
Τσαούση-Βαγγελή Ρένα
Τσαούση-Ιωαννίδου Έρικα
Τσέπη Παν. Κούλα
Τσορώνη-Ράπη Όλγα
Τσουμάνη Κ. Ειρήνη
Φάφας Δημήτριος
Φραγκουλίδη Λούλα
Χρόνη Νιόβη

Προσφορές
για το Ηρώ της
Ζαγορίσας γυναίκας

* Ο κ. Γεννάδιος Δ. Μιχαήλ,
στη μνήμη των εξαδελφών
του Νέστορα και Αριστείδη
Τζούρδα δρχ. 4.000.

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ
ΣΕ ΖΑΓΟΡΙΣΙΟ

● Ο Σμήναρχος της Πολεμικής Αεροπορίας από την ΠΕΤΡΑ Ζαγορίου κ. Κων/νίος Αγγ. Δαλαγγέλης τοποθετήθηκε από το Γ.Ε.Α. ως Αεροπορικός Ακόλουθος στην Ελληνική Πρεσβεία Σόφιας-Βουλγαρίας.

ΞΕΝΩΝΑΣ
ΣΤΗ
ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ

Από την 1η Σεπτεμβρίου στο χωριό Λεπτοκαρυά άρχισε να λειτουργεί ξενώνας σε ενοικιαζόμενο δωμάτιο πλήρως εξοπλισμένος με δύο κλίνες, όπου θα μπορούν οι επισκέπτες να εξυτηρετούνται και ν' απολαμβάνουν την όμορφη φύση.

Πληροφορίες παρέχονται από την κ. Περεσφόνη Γκολογκάνη και στο τηλέφωνο 0653-51.236.

Ω.

ΔΩΡΕΕΣ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

● Για την εκπλήρωση των σκοπών του περιοδικού «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»
— Η κ. Σταμίδου Ελένη, στη μνήμη των αδελφών της Ευφροσύνης και Ευριδίκης δρχ. 20.000.
— Ο κ. Πολύζος Αθανάσιος, στη μνήμη της μητέρας του Φρειδερίκης δρχ. 3.000.

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ

● Δωρεές για τις ανάγκες του Αγίου Νικολάου Καλυβίων Ελαφοτόπου.

Μιχαήλ Ματθ. Οικονομίδης	δρχ.	13.000
Ευφροσύνη Σπ. Φαϊτά	»	10.000
Παναράια Μεν. Γκράτζιου	»	5.000
Ταρσίτσα Σπ. Φαϊτά	»	5.000
Δημήτριος Π. Τζόκας	»	5.000
Γεώργιος Ηλ. Μπόνιας	»	5.000
Σπυρίδων Π. Εμμανουήλ	»	5.000
Θέτις Ευαγγ. Εμμανουήλ	»	5.000
Δωροθέα Αν. Αίλη	»	3.000
Μιλτιάδης Ηλ. Δόσης	»	3.000
Θωμάς Θ. Γιώτης	»	3.000
Αικατερίνη Ν. Οικονομίδη	»	2.000

Δωρεές στη μνήμη:

— Η Ολυμπιάδα, Άννα και Δημήτριος Κων. Δούκας, 40.000 δρχ. στη μνήμη του πατέρα τους Κων/νίνου Δούκα, για τις ανάγκες του Αγίου Αθανασίου.

— Ο Δημήτριος Λουτσάρης 10.000 δρχ. στη μνήμη του πατέρα του Χριστοφόρου Λουτσάρη, για τις ανάγκες του Αγίου Νικολάου Ελαφοτόπου. Η Ανθούλα Τότσα δρχ. 25.000, στη μνήμη του συζύγου της Γεωργίου Τότσα, για τις ανάγκες του Αγίου Νικολάου. Ανώνυμος πρόσφερε δρχ. 100.000 για τα σταθίδια της Κοιμήσεως της θεοτόκου Ελαφοτόπου.

● Για τις ανάγκες της Κοιμήσεως της Θεοτόκου Ελαφοτόπου στη μνήμη του Χριστοδούλου Ματσούλη προσφέρθηκαν τα παρακάτω ποσά:

Ένωση Αποδήμων Ελαφοτόπου	Δρχ.	10.000
Σύλλογος Ελαφοτοπιτών Ιωαννίνων	»	5.000
Βαταβάλης Χριστοδούλος	»	5.000
Σιουσόπουλος Κων/νος	»	5.000
Παπαθεοδώρου Γεώργιος	»	5.000
Γκογιάννος Προκόπιος	»	5.000
Γκογιάννος Δημήτριος	»	5.000
Ντιναλέξης Αλκιβιάδης	»	5.000
Τζιόβας Βασίλης	»	5.000
Ζινδρής Κων/νος	»	5.000
Λιόντος Αθανάσιος	»	5.000

● Για τις ανάγκες της Ζωοδόχου Πηγής Ελαφοτόπου ο Αλκιβιάδης Κασκάνης πρόσφερε δρχ. 15.000.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή Ελαφοτόπου τους ευχαριστεί.

ΚΟΥΚΟΥΛΙ. Στη μνήμη Ευανθίας Γρ. Ζήγου τα παιδιά της Σταύρος, Λουκία και Λουκρητία προσέφεραν υπέρ Ζωοδόχου Πηγής το ποσό των 30.000 δραχμών.

— Στη μνήμη του Λάμπρου Δ. Τάγκα το Επαμεινώνδας Γκαβέρας πρόσφερε στον Ιερό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου το ποσό των 5.000 δραχμών.

— Στη μνήμη Χαράλαμπος Πετράκης και Πελαγίας Δανόλα η Ευαλαία Πετράκη πρόσφερε στον Ιερό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου το ποσό των 3.000 δραχμών.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί.

— Η οικογένεια του Αποστόλου Χαρ. Βογά πρόσφερε στον Πολιτιστικό Σύλλογο Καπεσόβου ΑΛΕΞΗΣ ΝΟΥΤΣΟΣ δρχ. 30.000, στη μνήμη του Χαριλάου Βογά, ενόψει της ανακομιδής των οστών του.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου εκφράζει τις ευχαριστίες του.

● Δια την επισκευήν του Παρακκλησίου Αγίου Γεωργίου Βρυσοχωρίου.

— Η Χάϊω Μηνά Θεολόγου πρόσφερε δρχ. 10.000.

— Η Σταματία Μιχαήλ Σταμάτη εις μνήμην γονέων της πρόσφερε δρχ. 20.000.

— Η Μαρία Αποστόλου Νούτσου εις μνήμην συζύγου της πρόσφερε δρχ. 5.000.

Η Επιτροπή Εράνου τις ευχαριστεί.

— Για τη μνήμη του αξέχαστου αδελφού μας Γιώργου Μιχαήλ Παννακού, καθώς συμπληρώθηκαν 13 χρόνια από το θάνατό του, τέλεσαμε τρισάγιο και διαθέσαμε το ποσό των 20 χιλιάδων δραχμών για τις ανάγκες της εκκλησίας του χωριού μας.

Οι αδελφές του Αγγελικουλά - Ιππολύτη - Όλγα

Τιμητική στήλη
συνδρομητών

5.000

Σιδέρη Νίκη
Συκιώτης Αρ. Σταύρος

4.000

Γεννάδιος Δ. Θρασύβουλος
Γιαννακός Γιάννης

3.000

Βαρόνας Μιλτιάδης
Βούρδας Ξενοφών
Ζαΐμη Ιωαν. Αυρηλία
Θεοδοσίου Ευγενούλα

2.500

Καψάλη-Τριανταφυλλίδη Βασ.

2.000

Βαταβάλης Στ. Θεμιστοκλής
Βλάχου Βασ. Ιουλίνα
Βλαχοπούλου-Κουμπή Νίκη
Γεωργιάδης Β. Ανδρέας
Ζαροπούλου Αικατερίνη
Ιγνατιάδης Κ. Γεώργιος
Καπέτση-Αλεξιάδου Μαρίνα
Καπέτσης Αθανάσιος
Καπέτσης Πολυχρ. Τριαντάφ.
Καπρίτσιος Χριστ. Ιωάννης
Καψάλη-Τριανταφυλλίδη Βασ.
Μητσιαδή Ελένη
Μητσιαδής Ιωάννης
Μουδόπουλος Θ. Αντώνιος
Παπακώστα Γ. Ευανθία
Πίκου Όλγα
Ράπη Χρηστ. Μαρία
Στεργιοπούλου Ξένια
Τζαβάλα Ανθούλα
Τζαμακλής Χ. Γεώργιος
Φραγκοπούλου Πάντου Δανάη
Χατζόπουλος Δημήτριος

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ο μοναδικός τρόπος φίλοι αναγνώστες για την απρόσκοπτη έκδοση του περιοδικού μας είναι η συνδρομή σας.

Γι' αυτό μην ξεχνάτε να την στέλνετε έγκαιρα.

Από τη Δ/ση
του Περιοδικού

Όσοι από τους αναγνώστες των Αθηνών εξυτηρούνται, μπορεί να πληρώσουν την εισφορά τους στο Ριζάριο Ίδρυμα, οδός Βασιλ. Σοφίας 24, θα πουν τον καφέ τους και θα γλυτώσουν τα ταχυδρομικά έξοδα.

Η ΝΕΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ

Ασφαλώς θα πρόσεξαν οι φίλοι αναγνώστες μας τη νέα εμφάνιση του περιοδικού μας, που πιστεύουμε πως έκανε καλή εντύπωση. Από τώρα και στο εξής «το ΖΑΓΟΡΙ μας» θα τυπώνεται με το ηλεκτρονικό σύστημα, που σημαίνει καλύτερη εμφάνιση, ταχύτερη εκτύπωση, τελειότητα προϋποθέσεις τις οποίες εγγυάται η σύγχρονη τεχνολογία.

Το σύνολο σχεδόν των εφημερίδων και των εντύπων σήμερα, τυπώνεται με το σύστημα αυτό, επομένως και το περιοδικό μας δεν μπορούσε να μην ακολουθήσει τους σύγχρονους ρυθμούς και χάρις στις τέλειες εγκαταστάσεις του τυπογραφείου «Γ. ΔΟΥ-ΒΑΛΗΣ & Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ» θα παρουσιάζεται κάθε φορά καλύτερο και ανανεωμένο. Καθημερινή είναι εξάλλου η προσπάθεια της Συντακτικής Επιτροπής, στηριγμένη και στην αγάπη των αναγνωστών του περιοδικού μας, για τη βελτίωση του περιεχομένου του ώστε πραγματικά «το ΖΑΓΟΡΙ μας» να παραμείνει σαν ένα από τα καλύτερα περιοδικά του είδους του στον επαρχιακό τύπο, όπως ακριβώς ταίριαζει στον παλαιό τόπο μας.

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Μερικές φορές φτάνουν στα Γραφεία του περιοδικού μας επιστολές αναγνωστών, που αναφέρονται σε προσωπικά θέματα ή σε διαφορές μεταξύ των δημοτών με τις Κοινοτικές αρχές. Το περιοδικό μας έχει σαν αρχή να μη δημοσιεύει τέτοιου είδους επιστολές, που θα έχουν σαν συνέπεια προστριβές και αντεγκλήσεις.

Πιστεύουμε πως έτσι εκφράζουμε τη θέληση και τη γνώμη του συνόλου των αναγνωστών μας, οι οποίοι περιβάλλουν «το ΖΑΓΟΡΙ μας» με πολλή αγάπη. Οι στήλες του περιοδικού μας είναι πάντα ανοιχτές για κάθε συνεργασία, που θα αναφέρεται σε γενικά ή και ειδικότερα θέματα με σκοπό την προβολή και ανάπτυξη της περιοχής μας μακριά από προσωπικές διαφορές.

Η Συντακτική Επιτροπή

ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΥΛΛΥΠΗΤΗΡΙΩΝ

Για το θάνατο του διακεκριμένου δικηγόρου και φίλου μου Αθανασίου Κίτσου, εκφράζω τα θερμά μου συλλυπητήρια στους οικείους του.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ: Η Εκκλησιαστική Επιτροπή Αγίου Νικολάου Ελαφοτόπου εκφράζει τα βαθύτατα συλλυπητήριά της στους συγγενείς του Χριστοδούλου Ματσούλη, που ήταν ενεργό και δραστήριο μέλος της.

Επίσης συλλυπείται θερμά τους συγγενείς του αποβίωσαντος Χριστοφόρου Λουτσάρη.

— Δύο επίλεκτα μέλη της Ζαγορίσας κοινωνίας ο Θεόδωρος Σακελλαρίδης τέως Επιθεωρητής της Κτηνιατρικής Υπηρεσίας από τη Βίτσα και ο Μιχαήλ Σκούρτης οδοντίατρος από το Πάπιγκο έφυγαν για πάντα από κοντά μας κάνοντας πιο φτωχό το Ζαγόρι σε ανθρώπινο πνευματικό δυναμικό.

Η Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού μας εκφράζει στους οικείους τους τα θερμά της συλλυπητήρια.

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ»

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Ιδρυτής: ΚΙΜΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Ιδιοκτήτης - Εκδότης:

★
ΙΣΤΟΡΙΚΗ και
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ (ΙΛΕΖ)

Σίνα 4 454 45 ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Τηλ. 33469 - 74.000

Υπεύθυνος για το Νόμο:
ΑΠΟΣΤ. Κ. ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ
Πρόεδρος Ι.Λ.Ε.Ζ.

Ν. Ζέρβα 2 - Ιωάννινα
Τηλ. 30170

★
Υπεύθυνος Ύλης:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΖΙΟΒΑΣ
Αργυρινών 16 - ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Τηλ. 27.105

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΩΝ

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ασπραγγέλων (Δοβράς) ξεφεύγοντας και φέτος από τις εύκολες απομιμήσεις, μας ξάφνιασε τον περασμένο Αύγουστο (18 Αυγ.) με μια ωραία όσο και συγκινητική εκδήλωση αφιερωμένη στα πνευματικά τέκνα του χωριού του.

Πριν από την παρουσία των τιμωμένων προσώπων, που τη ζωή και το έργο τους αποτίμησε ο κ. Κώστας Νικολαΐδης και κείμενά τους διάβαζε η Κατερίνα Ζαζιόη - Βασιλείου, απηύθυνε χαιρετισμό ο Πρόεδρος του Συλλόγου κ. Μιχαήλ Γιακουμής και στη συνέχεια η κ. Άλκηστη Κυριακή - Γκοζίνα Γραμματέας και νυν Πρόεδρος του Συλλόγου αναφέρθηκε στην εκδήλωση με την προσλαλία της:

«Αγαπητοί μας χωριανοί. Φίλες και φίλοι που με την παρουσία σας τιμάτε το χωριό μας.

Ύστερα από μια σειρά πετυχημένων εκδηλώσεων του Συλλόγου μας, με στόχο πάντα την πνευματική ανέλιξη, σκύβουμε σήμερα με έκδηλη συγκίνηση και σεβασμό στις πνευματικές μορφές του χωριού μας, που στάθηκαν για μας και την ευρύτερη κοινωνία μας φωτοδότες και λαμπρά παραδείγματα για μίμηση.

Από τη χάρη δε της πνευματικής τους οντότητας, το χωριό μας δεν παρέμεινε καθηλωμένο στη γκριζωπή μοίρα των κακοτράχαλων βουνών μας. Αλλά, ως γενέτειρα των άξιων και χαρακτηριστικών τέκνων του, κατέλαβε λίαν τιμητική και πρέπουσα θέση στον ευρύτερο ορίζοντα, πολύ μακρύτερα από τα στενά όρια της γενέθλιας γης μας.

Αυτός ο κακοτράχαλος μα φιλόξενος τόπος, ο τόπος του αγαπημένου μας χωριού, της Δοβράς, δεν είναι μόνο φυτώριο έντιμων ανθρώπων, ανθρώπων του μόχθου και της βιοπάλης, απείρτων ψυχών που πάλαψαν για το πικρό ψωμί στα πέτρα του κόσμου. Που αγωνίστηκαν για την τιμή, τη δημοκρατία και τα εθνικά μας ιδεώδη. Είναι ένα εύτεκνο λίκνο, ένα θερμικό πνευματικής ευφορίας.

Το σκληρό αυτό χώμα, που είναι ζυμωμένο με δάκρυα και πόνο, γεμάτο από νοσταλγία και όνειρο, γέννησε, γαλούχησε και άνδρωσε μορφές που τίμησαν τ' όνομά του και διέπρεψαν στις τέχνες και τα γράμματα. Πνευματικές υποστάσεις, που την πικρά μας γη την έκαναν γλυκό τραγούδι, ποίημα και ύμνο. Σμίλεψαν τα πλούσια ρόδα της αυγής. Ξαναζωντάνεψαν τις κοιμισμένες μας μορφές, μορφές σεπτές του τόπου μας αγαπημένες. Εμφύσησαν ζωή στην κοιμισμένη πέτρα. Τραγούδησαν τον ύμνο της αυγής και έκλαψαν πικρά στο μονοπάτι της σιγής.

Ε, σ' αυτές τις προσωπικότητες, που μας χάρισαν την ψυχική τους πληρομή, δώρα της εύθραυστης καρδιάς τους, θα σταθούμε σήμερα ευλαβικά, χαρίζοντας και μεις κάτι από τα βάθη της καρδιάς μας, τη μεγάλη μας αγάπη και την άπειρη ευγνωμοσύνη μας.

Η σημερινή μας εκδήλωση είναι αφιερωμένη:

α. Στον Ποιητή - Συγγραφέα Φρίξο Τζιόδα
β. Στον Λογογράφο - Ποιητή - Ιστορικό Σωτήρη Ζούμπο
γ. Στον Ποιητή Κώστα Σίμο

Του χρόνου θα έχουμε επαφή με άλλες μορφές των τεχνών και γραμμάτων του χωριού μας και ελπίζουμε να μην τελειώσουμε τόσο εύκολα. Αυτό θα είναι και μια ένδειξη για την αστείρευτη πνευματική φλέβα του χωριού μας. Ελπίζουμε να μη διαψευστούμε.

Το δημιουργικό έργο και την προσωπική υφή των τιμωμένων προσώπων θα σκιαγραφήσει ο Λογοτέχνης - Κριτικός κ. Κώστας Νικολαΐδης».

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ:

1. Βαζζάκας Βύρων
2. Βαζζάκας Κώστας
3. Γιαννακός Ευριπίδης
4. Θεοδώρου Σάββας
5. Κυριακή Κάλυ
6. Νικολαΐδης Γιάννης
7. Οικονόμου Κώστας
8. Τζιόβας Βασίλης
9. Τζιόβας Φρίξος
10. Τσαούσης Λεωνίδα

- α) Επιταγές - Εμβάσματα:
ΘΑΝΑΣΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ
Σίνα 4 454 45 Ιωάννινα
- β) Η καταβολή συνδρομών - εισφορών:
ιδιοχείρως και στη διεύθυνση:
Μυροπολείο Κ. ΚΥΡΙΑΖΗ
Λόρδου Βύρωνος 21
(κ. Τούλα Ποάλα)
- γ) Κατάθεση ετήσια συνδρομή
δρχ. 1.500

ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΑΣ

ΚΑΠΕΣΟΒΟ:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στην Πασχάλειο Σχολή Καπεσόβου και στο μοναστήρι του Ρογκοβού ήρθαν και φέτος παιδιά απ' την Ελλάδα και την Ευρώπη, με την φροντίδα και την επίβλεψη της κ. Ελένης Γαζή κι έμειναν από 10 ως 27 Ιουλίου 1990. Ασχολήθηκαν με την συντήρηση της Πασχαλείου Σχολής και των χώρων του μοναστηριού. Επισκέφτηκαν πολλά χωριά του Ζαγοριού και την χαράδρα του Βίκου. Στο Καπέσοβο συνδέθηκαν φιλικά με τους κατοίκους και συμμετείχαν σε πολιτιστικές εκδηλώσεις. Έδωσαν πνοή και ζωντάνια στο χωριό μας κι έγιναν δικοί μας άνθρωποι. Με συγκίνηση αποχωριστήκαμε τα ελληνόπουλα, τους Ιταλούς, τους Γάλλους και τους Γερμανούς. Με την παρακάτω ομαδική επιστολή εκφράζουν τα συναισθήματά τους και τις εντυπώσεις τους:

«Για τρίτη συνεχή χρονιά αφήνουμε το Καπέσοβο με την ίδια πάντα συγκίνηση, αφού ζήσαμε εδώ δεκαοκτώ όμορφες μέρες δουλειάς και διασκέδασης.

Είναι δύσκολο να εκφράσουμε με λόγια τις εντυπώσεις μας, αλλά οι έντονες αναμνήσεις και η επιθυμία μας να ξαναέρθουμε, αποδεικνύουν ότι η παραμονή μας στο Καπέσοβο υπήρξε ευχάριστη και δημιουργική.

Φέτος δεκαέξι παιδιά από τρεις διαφορετικές χώρες (Ελλάδα, Γαλλία, Γερμανία) δουλέψαμε εθελοντικά στο πρόγραμμα συντήρησης του σχολείου του χωριού. Αυτές τις μέρες γνωρίσαμε την ομαδική ζωή, με τις χαρές και τις δυσκολίες της, και όλοι μας, είτε είχαμε είτε δεν είχαμε παρόμοια εμπειρία στο παρελθόν, μάθαμε πολλά: πώς φτιάχνεται ένα πλακόστρωτο, πώς επιδιορθώνονται και πώς βάφονται τα παράθυρα, πώς καθαρίζεται ο κήπος και πώς να διατηρούμε το χώρο που ζούμε λειτουργικό, με όσο το δυνατόν λιγότερη επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος.

Ο τόπος αυτός, με τη φυσική του ομορφιά και τη γνήσια πολιτιστική του παράδοση, μας ενθουσίασε και μας έκανε πλουσιότερους συναισθηματικά.

Φεύγοντας νοιώθουμε ιδιαίτερα συνδεδεμένοι με την περιοχή και σ' αυτό συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό η ξεστασιά και η καλοσύνη με τις οποίες μας περιέβαλαν οι κάτοικοι του χωριού. Τα βράδια στην πλατεία, το πανηγύρι, η συμπαράσταση στη δουλειά μας και η ζωντανή παρουσία όλων υπήρξαν ανεκτίμητα και συγκινητικά στοιχεία, ίσως πρωτόγνωρα για τους περισσότερους.

Έτσι ο αποχαιρετισμός γίνεται πιο δύσκολος, αφού δεν αφήνουμε απλά ένα τόπο δουλειάς, αλλά ένα τόπο αγαπημένο και φίλους ξεχωριστούς.

Καλή αντάμωση!

Λήδα, Ηλέκτρα, Βιβή, Άννα, Σωτήρης, Τάσος...

Φίλοι, σας περιμένουμε να επισκεφθείτε πάλι το Καπέσοβο και με χαρά να σας φιλοξενήσουμε. Να ξαναχορέψουμε το «Καπεσοβίτικο» και το «Ζαγορίσιο», να πιούμε τσίπουρο, να παίξουμε βόλεϊ και να μιλήσουμε για ιστορία και παράδοση, για την ομορφιά του Ζαγοριού και για το περασμένο μεγαλείο του.

Απόστολος Ντιναλέξης

ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ:

ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Ιδρύθηκε κι άρχισε να λειτουργεί στο Μονοδένδρι από τη φετεινή σχολική χρονιά Νηπιαγωγείο, που θα εξυπηρετεί τόσο τα νήπια του χωριού όσο και τα μικρά παιδιά των εργαζόμενων μητέρων στις Σχολές της Ριζαρείου.

Με την ίδρυση του Νηπιαγωγείου ανοίγονται νέες προοπτικές για το ξαναζωντάνεμα του χωριού και την πρόδοό του.

Στεγάζεται προσωρινά σε μια από τις αίθουσες του Κοινοτικού Γραφείου και είναι ευτυχής συγκυρία το γεγονός, γιατί στο οίκημα αυτό —πατρικό σπίτι του αείμνηστου ευεργέτη της Κοινότητας καθηγητή Ιωάννη Νικολαΐδη— στεγάστηκε και λειτούργησε το Παρθεναγωγείο του χωριού πριν από ογδόντα ακριβώς χρόνια.

Έτσι τα νήπια θα φιλοξενοούνται στον ίδιο χώρο, όπου κάποτε οι γιαγιάδες τους μάθαιναν γράμματα και θα είναι αυτό μια ωραία συνέχεια της πνευματικής ακμής του Μονοδενδρίου. Με την ευκαιρία σημειώνουμε πως στο Μονοδένδρι λειτουργούν παράλληλα 2/θέσιο Δημοτικό Σχολείο με 36 μαθητές και η Σχολή Χειροτεχνίας με 30 μαθήτριες και εργάτριες.

Σ. Θ. Θεοδώρου

ΠΑΠΙΓΚΟ:

Λαθροκυνηγοί συλλαμβάνονται στο Πάπιγκο

Είναι ενθαρρυντικό για την προστασία του απειλούμενου και ήδη κατεστραμένου σε μεγάλη έκταση περιβάλλοντος και ακόμη θάλαγα και για το οικοσύστημα της περιοχής Τύμφης και Δρυμών Βίκου και Αώου, το γεγονός που συνέβη την προηγούμενη Κυριακή στο Πάπιγκο.

Με την «ευτυχή» συνάντηση ορειβάτη και λαθροκυνηγού, ο πρώτος ειδοποίησε τον πρόεδρο του ορειβατικού του Παπίγκου, που με τη σειρά του κινητοποίησε τους Παπιγκιώτες και μεθοδικά ανακάλυψαν τα κρυμμένα όπλα και θηράματα. Τα παραπέρα ανέλαβε το Δασαρχείο Κόνιτσας και οι εισαγγελείς!...

Η περιοχή εκεί είναι από πολλά χρόνια απαγορευμένη στους κυνηγούς και τα όπλα τους!... Υπάρχουν πινακίδες για να το θυμίζουν!

Στην περιοχή αυτή κάποτε (πάνε τουλάχιστον 20 χρόνια) περπατούσαμε και μπροστά μας χοροπηδούσαν οι πέροδικες, ίδιες σαν πέτρες που πετάν. Τώρα δεν θα δεις παρά μόνο από σπάνια τύχη. Κι ας προστατεύεται η περιοχή.

Ε! λοιπόν τούτοι οι λαθροκυνηγοί είχαν βρει και σκοτώσει 5! πέροδικες κι ένα λαγό. Μια πέροδικα ήταν λαβωμένη και μισοζωντανή... ευτυχώς επέζησε!

Ελπίζω να τιμωρηθούν παραδειγματικά και να γίνει μάθημα. Κι αν κάποιος κυνηγός τώρα το διαβάσει και μάθει το νέο τούτο, ελπίζω να ντραπεί λιγάκι για την ...καραμπίνα του και το ...σπόγγ του! Όσο για τους συγχωριανούς μου Παπιγκιώτες εκφράζω τη συγκίνησή μου για την ευαισθησία τους.

Ρένα Διαμαντή

